Державний торговельно-економічний університет

Кафедра іноземної філології та перекладу

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

«Парадигматичні відношення в сучасній військовій лексиці *BBC News*»

Студентки 2 курсу 1мз групи спеціальності 035 «Філологія» спеціалізації «Прикладна лінгвістика (лінгводидактика, англійська мова)» _____ *підпис студента* Олійник Влади Владиславівни

Науковий керівник д-р. філол. наук, проф. _____ *підпис керівника* Циганок Ольга Михайлівна

Гарант освітньої програми д-р пед. наук, професор _____ *підпис гаранта* Зварич Ірина Миколаївна

Київ – 2024

АНОТАЦІЯ

Олійник В.В. Парадигматичні відношення у сучасній військовій лексиці *BBC News*

У роботі на прикладі довільно вибраних новинних повідомлень рубрики *War in Ukraine, BBC News* за 2024 р. проаналізовано парадигматичні відношення у мікросистемі, яка активно розвивається і проникає у всі сфери життя суспільства, – у сучасній військовій лексиці.

Подано огляд підходів до системного вивчення військової термінології в широкому значенні цього слова у вітчизняному та зарубіжному мовознавстві. Вказано на зв'язок парадигматики з іншими науками, розглянуто шляхи аналізу лексики крізь призму парадигматичних відношень. Завдяки використанню описового та кількісного методів виділено елементи системи, які вступають в парадигматичні відношення. Сформовано основні лексико-семантичні поля (ЛСП), лексико-семантичні групи (ЛСГ) та підгрупи. Проаналізовано парадигматичні зв’язки (синонімічні, антонімічні, гіперо-гіпонімічні та конверсивні) у межах усіх новинних повідомлень, які аналізуються, одного довільно вибраного лексико-семантичного поля і окремо взятого новинного повідомлення. Визначено домінантні типи зв’язку: синонімічні та родо-видові відношення.

Ключові слова: парадигматичні відношення, військова лексика, лексико-семантичні поля, лексико-семантичні групи, синонімічні відношення, антонімічні відношення, гіперо-гіпонімічні відношення, конверсивні відношення, BBC News.

ABSTRACT

V.V. Oliynyk Paradigmatic Relations in Modern Military Vocabulary of BBC News

The Master’s Thesis is devoted to the the paradigmatic relations in the modern military vocabulary of BBC News. Using the news reports from 2024 about the war in Ukraine, the actively developing microsystem were analyzed. Military and associated

terms penetrate into all spheres of public life. The relevance and scientific novelty of the research are substantiated.

The article gives an overview of approaches to the systematic study of military terminology in the broad sense of the word in ukrainian and foreign linguistics. The importance of the study of paradigmatic relations not only for lexicology but also for other areas of linguistics, in particular for the methodology of teaching foreign languages, is pointed out. The interdisciplinary nature of paradigmatics is substantiated. The ways of analysing the lexicon through the prism of paradigmatic relations are considered.

Using descriptive and quantitative methods, the elements of the system that enter into paradigmatic relations are identified. The appendix to the Master's Thesis contains all the nominal units on the basis of which the study was conducted, with a translation into Ukrainian. It is indicated in which message a particular lexical item is used for the first time.

The main semantic fields, semantic groups and semantic subgroups are formed. The paradigmatic relations (synonymous, antonymic, hyponymy and conversion) within all news items under analysis, one arbitrarily selected semantic field and a single news item are analysed. The dominant types of relations are identified: synonymous relations and hyponymy.

Key words: paradigmatic relations, military and associated terms, semantic field, semantic group, synonymous relations, antonymic relations, hyponymy, antonymic relations, conversion, BBC News.

ЗМІСТ

АНОТАЦІЯ…….……2
ABSTRACT…….2
ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ…….. 6
ВСТУП……8
РОЗДІЛ 1. ПАРАДИГМАТИЧНІ ВІДНОШЕННЯ У СУЧАСНИХ СТУДІЯХ…..11
1.1. Вивчення військової лексики як системи …… . 11
1.2. Парадигматичні відношення в мовознавстві……...12
1.3. Огляд підходів до аналізу лексики крізь призму парадигматичних відношень……15
Висновки до Розділу 1…….……17
РОЗДІЛ 2. ВІЙСЬКОВА ТА ПОВЯЗАНА ЛЕКСИКА *BBC NEWS* ЯК ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНЕ ПОЛЕ……. 19
2.1. Принципи виокремлення лексичної мікросистеми……19
2.2. Основні лексико-семантичні поля, групи та підгрупи …… 20
2.3. Деякі особливості військової лексики в *BBC News*……30
Висновки до Розділу 2……..... 31
РОЗДІЛ 3. ПАРАДИГМАТИЧНІ ВІДНОШЕННЯ У ВІЙСЬКОВІЙ ТА ПОВ'ЯЗАНІЙ ЛЕКСИЦІ РУБРИКИ *WAR IN UKRAINE, BBC NEWS*.....33
3.1. Синонімічні відношення…….. ……33
3.2. Антонімічні відношення……..…… 37
3.3. Гіперо-гіпонімічні (родо-видові) відношення……41
3.4. Конверсія……45
3.5. Проміжні явища ……48
3.6. Парадигматичні відношення в одному окремо взятому новинному повідомленні…… 50
Висновки до Розділу 3..... 52
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ…….…… 54
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ……58

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ..... 64
ДОДАТОК. Перелік номінативних одиниць, які позначають військові поняття в новинних повідомленнях BBC ……..…… 66

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

Новини BBC (січень 2024 р.), 17 повідомлень

Умов. скор.	Дата виходу	Початок назви (інціпіт)	Режим доступу
A	3.01.24	*Ukraine war: What Russia's…*	https://www.bbc.com/news/world-europe-67871729
B	2.01.24	*Ukraine war: Grim new year…*	https://www.bbc.com/news/world-europe-67861379
C	2.01.24	*Ukraine hit again…*	https://www.bbc.com/news/world-europe-67860016
D	3.01.24	*Ukraine war: They sang…*	https://www.bbc.com/news/world-europe-66986975
E	6.01.24	*Ukraine war: Atesh…*	https://www.bbc.com/news/world-europe-67659275
F	06.01.24	*Ukraine war: Some residents…*	https://www.bbc.com/news/world-europe-67895152
G	03.01.24	*Ukraine war: Missiles fired…*	https://www.bbc.com/news/world-europe-67869960
H	05.01.24	*Ukraine war: US says…*	https://www.bbc.com/news/world-us-canada-67888793
I	03.01.24	*Ukraine and Russia…*	https://www.bbc.com/news/world-europe-67872417
J	06.01.24	*Ukraine-Russia war: missiles…*	https://www.bbc.com/news/world-europe-67903652
K	06.01.24	*Ukrainian refugee…*	https://www.bbc.com/news/articles/cj7gjvm441yo
L	09.01.24	*High number of civilians hurt…*	https://www.bbc.com/news/world-67915770
M	06.01.24	*Ukraine-Russia war: Putin…*	https://www.bbc.com/news/world-europe-67901567
N	13.01.24	*Boris Akunin:*	https://www.bbc.com/news/world-europe-

		Russia…	67968534
O	15.01.24	*Ukraine says it shot down…*	https://www.bbc.com/news/world-europe-67978739
P	12.01.24	*Sunak vows that Ukraine…*	https://www.bbc.com/news/uk-67954152
Q	11.01.24	*Ukraine war: MPs reject bid…*	https://www.bbc.com/news/world-europe-67949900

ВСТУП

Враховуючи сучасну геополітичну ситуацію, військова лексика розвивається особливо активно та проникає в усі сфери життя суспільства. Системний підхід до вивчення мови дав поштовх розвитку парадигматики. За визначенням С. І. Липки, це «розділ мовознавства, який займається класифікацією парадигматичних відношень, визначає сфери їхніх дій тощо» [17]. Зростає також роль медіа дискурсу, зокрема новинних повідомлень, в інформуванні широких верств населення про животрепетні події сучасності. Однак військова лексика *BBC News*, як і засобів масової інформації загалом, на рівні системних відношень, наскільки нам відомо, ніколи не вивчалася. Цим пояснюється *актуальність теми*.

Метою цієї випускної кваліфікаційної роботи є проаналізувати парадигматичні відношення у сучасній військовій лексиці англомовних новин BBC крізь призму філології.

Ми ставимо такі *завдання дослідження*:

1. Виокремити відповідну лексичну мікросистему – вибрати з намічених новинних повідомлень слова і словосполуки, які мають стосунок до військової справи («інвентаризація», або «каталогізація»), проаналізувати смислову структуру найбільш поширених номінативних одиниць як елементів системи.
2. Сформувати основні лексико-семантичні поля (ЛСП) та лексико-семантичні групи (ЛСГ), дослідити структуру ЛСП.
3. Проаналізувати парадигматичні зв’язки в межах усіх новинних повідомлень, які аналізуються, і в межах одного окремо взятого новинного повідомлення.
4. Визначити домінантний тип зв’язку.

Об’єкт дослідження – новинні повідомлення англомовної версії сайту BBC за січень 2024 р. (17 новинних повідомлень загальним обсягом 67 тис символів із пробілами). У цьому матеріалі було виділено слова і словосполуки, які відповідають заданим характеристикам.

Предмет дослідження – парадигматичні відношення у військовій та пов'язаній лексиці новин *BBC*. Ці відношення відіграють важливу роль в організації лексики, вони є однією з основних ознак її системності.

Методи дослідження, які були використані в роботі. Основним взято описовий метод – найдавніший і найбільш поширений у мовознавстві. Саме він дозволяє використати прийоми внутрішньої інтерпретації, а саме вивчення системних мовних явищ із середини, зокрема через їхні парадигматичні зв'язки. Як стверджує Михайло Кочерган, «парадигматична методика охоплює опозиційний прийом (на основі зіставлення і протиставлення мовних одиниць встановлюються їх диференційні ознаки, а на основі спільності й відмінності одиниці об'єднуються в різні парадигматичні групи)» [15, с. 361]. Використовуються також кількісні методи, суть яких полягає у простому підрахунку частоти вживання тих чи інших системних відношень.

Матеріал для дослідження – сформований нами додаток з 291 номінативних одиниць, вибраних за тематичним критерієм. Їх віднесено до військової лексики, як би це зробив пересічний відвідувач новинного сайту. Тобто, відбір матеріалу для вивчення проводиться з точки зору реципієнта тексту. З першого новинного повідомлення виписувалися всі відповідні номінативні одиниці, з інших лише додавалися нові. Такий підхід дозволив сфокусуватися, але і встановив певні обмеження. Наприклад, подекуди став неможливий кількісний аналіз, ускладнилося визначення домінанти, або стрижневого слова синонімічного ряду, яким, як привило, виступає найуживаніше слово.

Для дослідження парадигматичних зв'язків традиційно працюють або зі словником (словниками), або з значним масивом текстів. У цій роботі використано другий із підходів: у межах підсистеми військової лексики створено масив лексичних елементів, які вступають у різні зв'язки, насамперед на основі спільності та (або) протилежності їхніх значень.

Наукова новизна дослідження полягає як у значимості *BBC News* як однієї з найбільших у світі теле- і радіокомпаній, важливості аналізу мови медіа дискурсу

загалом, так і маловивченістю системних зв'язків військової лексики (в основному досліджуються лексичні елементи, а відношення ігноруються).

Практичне значення дослідження парадигматичних відношень у військовій та пов'язаній лексиці новин *BBC* вбачаємо в тому, що воно може стати пілотним проектом для вивчення цієї теми на значно більшому масиві текстів. Вивчення лексики має здійснюватися комплексно, враховуючи парадигматичні та інші відношення між лексичними елементами. Матеріали роботи можуть бути використані для підготовки практичних занять з англійської мови та інших навчальних дисциплін, посібників, наукових статей, сучасного англійсько-українського словника військової термінології.

Апробація результатів дослідження. За матеріалами випускної кваліфікаційної роботи опубліковано тези доповіді *Paradigmatic relations in the military vocabulary of BBC News* на Вузівській студентській науковій конференції (ДТЕУ, Київ, 09 квіт. 2024 р.) [47]. Також друкується наукова стаття на тему «Парадигматичні відношення у сучасних студіях».

РОЗДІЛ 1. ПАРАДИГМАТИЧНІ ВІДНОШЕННЯ У СУЧАСНИХ СТУДІЯХ

1.1. Вивчення військової лексики як системи

Про системний характер мови писали вже видатні мовознавці минулого (Паніні, В. Гумбольт, А. Шлейхер, Ф. де Соссюр, І. О. Бодуен де Куртене, О. О. Потебня). Саме Фердинанду ле Соссюру належать термін парадигматика, на що звернула увагу Леся Гладкоскок, «…Парадигматичні відношення між словами – це відношення в системі мови (*langue*, за термінологією Ф. де Соссюра)» [8].

Проте саме в останні десятиліття утвердилося дослідження лексики як системи, яка складається з лексичних елементів та зв'язків між ними, або відношень. Михайло Кочерган стверджує: «Поняття системи мови базується на взаємозалежності її елементів. Системні відношення не є чимось зовнішнім для окремих компонентів системи, а входять у ті елементи, утворюючи якісну їх характеристику. Нерідко відмінність системних відношень є єдиною основою розрізнення й самих елементів» [15, с. 207].

Аналізуючи системні відношення у мові, О.Г. Ткаченко виділяє три основні ознаки мовної системи :

1). Множинність елементів, які можна поділити на системно утворюючі, системно набуті та системно нейтральні;

2). Організованість мовних одиниць;

3). Взаємопов'язаність, тобто відношення мовних одиниць [34, с. 82].

Н. В. Векуа стверджує, що поняття системності лексики ґрунтується на двох ознаках: 1) лексична система як сукупність словникових одиниць (слів, зворотів, які є засобами називання); 2) лексична система як форма організації цих одиниць та засоби їх взаємозв'язку [6, с. 177].

Мовна система – гетерогенна, бо її елементи взаємозумовлені та утворюють підсистеми. Внаслідок взаємодії з середовищем із плином часу мова зазнає змін, хоча певні рівні мають різні ступені відкритості і динамічності. На лексико-

семантичному рівні особливо помітно, як у мову входять нові слова і виходять з ужитку архаїзми тощо.

Системний характер мови особливо чітко простежується в фонетиці. Фонеми можна розглядати лише в межах фонологічної системи певної мови. Мовні одиниці мають системоутворювальні властивості, які формують системні зв'язки та відношення, та системонабуті властивості, якими система та системні відношення наділяють об'єкт. Михайло Кочерган наводить такі приклади: форми «співаю», «співаєш», «співає» є системоутворювальними, бо формують парадигму особових форм дієслова теперішнього часу однини. Форма «співала» у виразах «я співала», «ти співала», «вона співала» є системонабутою, бо репрезентує то першу, то другу, то третю особу однини в минулому часі [15, с. 209]. Авторитетний мовознавець виділяє три типи відношень, на яких базується мовна система: парадигматичні (відношення вибору та асоціації), синтагматичні (здатність лінійно поєднуватися) та ієрархічні (відношення структурно простіших елементів до складніших) [15, с. 211–213].

Н. В. Векуа стверджує, що у лексико-семантичній системі існують такі відношення: 1) внутрішньослівні (характерні для багатозначних слів), 2) парадигматичні, 3) синтагматичні, 4) асоціативно-дериваційні [6, с. 177]. Таким чином, хоч у класифікації та типологізації відношень думки вчених розходяться, парадигматичні зв'язки завжди посідають чільне місце.

1.2. Парадигматичні відношення в мовознавстві

Михайло Кочерган визначає парадигматичні відношення як «…відношення вибору, асоціації, що ґрунтуються на подібності й відмінності позначувальних і позначуваних одиниць мови. Так, парадигматичними у фонетиці є відношення між дзвінкими і глухими, м'якими і твердими звуками; в граматиці — між відмінковими формами слів, формами дієвідмінювання, між різними типами речень тощо; в лексико-семантичній системі — це синонімічні, антонімічні, гіпонімічні, конверсивні та інші відношення. Парадигматичні відношення

називають вертикальними, оскільки будь-яку парадигму можна записати в стовпчик, вертикально (наприклад, відмінкову парадигму іменника чи іншої частини мови, лексико-семантичну групу тощо» [15, с. 212].

Любов Струганець відносить до парадигматичних відношень ще відношення омонімії і вживає термін «гіперонімічно-гіпонімічні зв'язки» [33, с. 41].

Н. В. Векуа визначачає парадигматичні відношення як «…відношення між словами і групами слів на основі спільності або протилежності їхніх значень» [6, с. 178].

Іранські дослідники (Namaziandost Ehsan, Shafiee Sajad, Rasooyar Hosna) стверджують: «Кожен елемент мови має парадигматичний зв’язок з будь-яким іншим елементом, який може бути його заміною (наприклад, кіт – собака)»[1] [46]. На нашу думку, це твердження вірне, коли йдеться про мову загалом, натомість у мовленні, в конкретних текстах воно не завжди справджується.

Парадигматичні відношення важливі і в методичному плані. Дослідники виділили дві фази у розумінні та викладанні граматики. Перша базувалася на парадигматичних зв’язках і тривала до 1957 р. Десь з 300 р. до н.е. було здійснено опис мови, виділені основні категорії, класи. Публікація «Синтаксичних структур» Хомського (1957) знаменує початок другої з цих фаз. Його підхід більш синтагматичний, ніж парадигматичний, орієнтується на структурні зв'язки між словами та фразами реченнях, а не в класифікаційних категоріях. Генеративна здатність передбачала перетворення глибоких структурних правил і формул у фактичні висловлювання повсякденного мовлення та письма.

Морін Е. Н. Ороро з Нігерії (Maureen E. N. Ororho) ілюструє парадигматичні відношення такими парадигмами:

1. Парадигмами дієслівних форм (*write – writes, wrote, writing, written*);

---

[1] *Every item of language has a paradigmatic relationship with every other item which can be substituted for it (such as cat with dog).*

2. Парадигмами іменникових форм (*boy – boy's, boys*), парадигмами двох англійських іменників *(Paradigms for two English Nouns – Singular Common (farmer garden) Possessive (Farmer's garden's); Plural (farmers gardens) Possessive (farmers' gardens');*
3. Парадигмами прикметників (*Young – younger, youngest, very young*).

Особлива увага приділяється парадигматичним відношенням у словотворі. Наприклад, слово aggression перебуває в парадигматичному відношенні з такими словами, як *attraction, suggestion, prohibition and discussion* [44].

Михайло Кочерган наводить приклади, коли парадигматичні відношення є засобом розрізнення лексичних елементів, наприклад англ. *love, love's, loves* і *love, loves, loved, loving*. У першому випадку *love* – член іменникової парадигми, це іменник зі значенням «любов», а в другому *love* – це член дієслівної парадигми, дієслово зі значенням «любити» [15, с.208].

Любов Струганець стверджує, що «парадигматичні відношення у лексиці становлять собою антиномію між елементами мови, об'єднаними певними асоціаціями. В їх основі лежить формальна або семантична подібність слів. Парадигмагика передбачає аналіз спільних і відмінних рис однотипних одиниць мови. Риси, які дають підставу включати слова до однієї парадигми на основі спільності, називаються ототожнюючими; а семантичні особливості, за якими значення слів протиставляються, кваліфікують як диференціальні семантичні ознаки» [33, с. 41].

Н. В. Векуа оперує поняттям «парадигматичне об'єднання», найбільшим з яких є лексико-семантичне поле (далі – ЛСП) як група слів зі спільним єдиним значенням для усієї групи. У ЛСП є центр, до якого входять найуживаніші слова, і периферія поля. У ЛСП елементи розрізняються, як правила, за кількома ознаками. ЛСП складається з ЛСГ, а в межах ЛСГ виділяються мінімальні сематичні об'єднання – синонімічні ряди, антонімічні пари та родо-видові групи [6, с. 178 – 179].

Юлія Руснак стверджує, що «парадигматичні відношення дієслова на лексичному рівні виявляються у лексико-семантичних варіантах (далі ЛСВ) слова» [30, с. 24].

Парадигматичні відношення існують між елементами мови, об'єднаними у свідомості мовця. Як стверджує С. І. Липка, «для парадигматичних зв'язків властивою є також єдина смислова структура для багатозначних слів, єдність якої забезпечується внутрішніми зв'язками між окремими значеннями багатозначного слова» [17].

1.3. Огляд підходів до аналізу лексики крізь призму парадигматичних відношень

Дослідники (M. K. Hasan etc.) вивчали зв'язки між елементами мови (наприклад, лексичними та синтаксичними), а також функції мови в певних контекстах [42]. Іранські учені провели такий експеримент. 60 осіб, які вивчають англійську мову як іноземну, поділили на експериментальну та контрольну підгрупи. Попередньо було проведено тест на знання граматики. Після того експериментальна група опановувала граматику, вивчаючи парадигматичні та синтагматичні зв'язки, контрольна – ні. Після двадцяти занять був проведений повторний граматичний тест, який показав значний розрив між групами на користь тих, які вивчали парадигматичні та синтагматичні підношення [42].

Оксана Андрусишин досліджувала парадигматичні відношення в астрономічній термінології на основі одного із словників. Вивчаючи об'єднання лексичних одиниць в тематичні і лексико-семантичні групи і поля, дослідниця виділила близько 50 прикладів гіперо-гіпонімічних відношень. Кількість термінів різна – від 4 гіпонімів у гіпероніма «аномалія» до 45 гіпонімів в гіпероніма «зоря». Дослідниця наводить приклади таких відношень і доходить висновку, що «гіпонімічна парадигма є однією з найважливіших категорій, що формує астрономічну термінологію» [1].

Учені визначали мовну систему як сукупність лінгвістичних класів, утворених спільністю змісту, форми, або і того, й іншого. Простежували спільне та відмінне між членами парадигми, аналізували глибинні семантичні взаємозв'язки між ними. С. І. Липка дійшов висновку, що «парадигматичні відношення в лексиці можна виявити на основі: семантичних і структурних ознак слова, визначених за допомогою словника чи аналізу тексту; синтагматичних зв'язків, отриманих внаслідок аналізу тексту; асоціативних зв'язків, отриманих шляхом психолінгвістичного аналізу; консоціативів (як прикметників з подібним значенням, що з'являються в єдиному контексті) [17].

Найчастіше парадигматичні відношення слів розглядалися в межах таких парадигматичних утворень, як лексико-семантичних поля (далі ЛСП) і лексико-семантичні групи (далі ЛСГ), між компонентами яких існують складні системні відношення. Основні типи парадигматичних зв'язків такі:

1. Гіперо-гіпонімічні відношення як відношення роду до виду, коли одиниці мають як спільні, так і диференціюючі семи.

2. Синонімічні відношення, які уможливлюють взаємозаміну компонентів в межах системи. Опис семантики слова через його синоніми – один з найдавніших і найпростіших способів аналізу парадигматичних зв'язків у лексиці. Як стверджує Леся Гладкоскок, «…парадигматичні відношення між словами відображено в тлумачних, синонімічних, тезаурусних словниках, де семантику слова описано за допомогою інших, близьких за смислом, слів, або слова представлено у вигляді певних угруповань, об'єднаних спільною семою або спільним поняттям (синонімічні словники та словники-тезауруси)» [8].

3. Антонімічні відношення, які виникають між протилежними поняттями.

В основі парадигматичних відношень – семантична близькість між мовними елементами. Як стверджує С. І. Липка, існують різні методики її вимірювання: на основі спільного вживання слова в певному інтервалі поетичного тексту (О. Я. Шайкевич); на основі виокремлення лексико-семантичних варіантів слова в одному тлумачному словнику (С. Г. Бережан та інші) тощо. Б. А. Плотніков вважав за потрібне використовувати дані кількох словників і приділяв велику

увагу частоті вживання лексичних одиниць однієї частини мови в словниковій статті як головному індикатору сили парадигматичного зв'язку. Однак М. Д. Капатрук стверджує, що важливо також, де знаходиться слово, яке тлумачить, щодо слова, яке досліджується – на початку, в середині чи в кінці словникової статті (чим ближче, тим більша семантична спільність і сильніші парадигматичні відношення) [17].

Як стверджує Леся Гладкоскок, «…усі основні методи вивчення парадигматичних відношень у лексиці можна поділити на дві групи – методи, що базуються на аналізі словників (словникових дефініцій), і методи, в основі яких лежить аналіз тексту» [8]. Дослідниця рекомендує встановлювати парадигматичні зв'язки у лексичній мікросистемі в такій послідовності:

а) з великого обсягу тексту виписати фрагменти, що складаються щонайменше з слова, яке досліджується, та його контекстуального партнера (синтагми);

б) поділити усі контекстуальні набори на семантичні підкласи;

в) визначити частотність сумісного вживання кожного ключового слова з кожним із виокремлених семантичних підкласів;

г) шляхом кореляційного аналізу здійснити обробку отриманих даних;

д) встановити парадигматичні відношення між ключовими словами [8].

Висновки до Розділу 1

Таким чином, у сучасному мовознавстві міцно утвердився погляд на мову як систему, що складається з мовних одиниць та відношень. Основні типи відношень – парадигматичні, синтагматичні та ієрархічні. Дослідники найчастіше визначають парадигматичні відношення як відношення вибору, асоціації, що ґрунтуються на подібності й відмінності позначувальних і позначуваних одиниць мови. Вважається, що парадигматичні відносини охоплюють одиниці одного рівня. Вони існують на різних мовних рівнях, проте найбільш вдячний матеріал для дослідження – лексико-семантичний рівень. На ньому виділяють синонімічні,

антонімічні, гіперо-гіпонімічні, конверсивні та інші відношення. Парадигма часто записується вертикально. Щодо термінології з цієї проблематики, то вона ще остаточно не сформувалася, тому в працях мовознавців натрапляємо на певні розходження. Парадигматика – нова наука.

Серед перших дослідників парадигматичних відношень – Ф. де Соссюр та І. А. Бодуен де Куртене, проте саме в останні десятиліттям парадигматичним відношенням приділяється особлива увага. Учені пропонують різні підходи до вивчення парадигматичних зв’язків, аналізують їх не лише крізь призму філології, а й педагогіки, мовознавства тощо.

РОЗДІЛ 2.
ВІЙСЬКОВА ТА ПОВЯЗАНА ЛЕКСИКА *BBC NEWS* ЯК ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНЕ ПОЛЕ

2.1. Принципи виокремлення лексичної мікросистеми

Ми взяли за основу аналіз тексту новинних повідомлень BBC, причому досліджували лише військову і пов'язану лексику рубрики *War in Ukraine*. Попри те, що з 7.10.2023 р. у *BBC News* появилася рубрика *Israel-Gaza war*, яка вийшла на перше місце серед рубрик цього новинного сайту, із зрозумілих причин ми вирішили зосередитися на війні в Україні.

Усю військову і пов'язану лексику розглядаємо як лексичну мікросистему, що складається з номінативних одиниць певного спрямування. Це іменники, іменникові словосполуки типу «іменник + іменник», «прикметник + іменник» тощо, дієслова та дієслівні сполуки. У додатку ми наводимо номінативні одиниці у формах, у яких ми натрапляємо на них в новинному повідомленні. Якщо варіантів багато, лексема може «стандартизуватися» : іменники подаємо в однині, дієслова – у неозначеній формі. Виняток – форми, які в тексті реалізують явно інше значення, ніж в інфінітиві. Вважаємо, що хоча такий підхід не позбавлений певних натяжок, він дозволяє бачити тенденції.

Виділити номінативну одиницю не завжди просто. Розглянемо речення: *But that year, North Korea was able to rapidly expand its missile arsenal, introducing two new systems: the medium-range Hwasong-12 and the intercontinental Hwasong-14* (Але того року Північна Корея змогла швидко розширити свій ракетний арсенал, представивши дві нові системи: середньої дальності Hwasong-12 і міжконтинентальний Hwasong-14) [H]. Вважаємо, що номінативними одиницями тут будуть medium-range [missile] [system] Hwasong-12 та intercontinental [missile] [system] Hwasong-14, хоч те, що йдеться саме про ракетні системи, довідуємося з попередньої інформації. Інший приклад: *That means using different kinds of missiles – hypersonic, cruise, and ballistic…* (Це означає використання різних типів ракет –

гіперзвукових, крилатих і балістичних ...) [A]. Виділяємо номінативні одиниці *hypersonic [missile]* – гіперзвукові ракети, *cruise [missile]* – круїзні ракети, *ballistic [missile]* – балістичні ракети.

Одне й те саме слово може вживатися як військова лексема, і як загальновживана. Відповідно, такі слова ми ввели в перелік військової лексики, але не враховуємо при підрахунку ті слововживання, де лексема як лексико-семантичний варіант вживається у загальному значенні. Наприклад, *fire engine* – пожежна машина – не має стосунку до військової лексики, на відміну від *fire* – вогонь, коли йдеться про бій чи пожежу, спричинену уламками дрона чи ракети. Інший приклад – *supply*: постачати можна будь-що, але в новинному повідомленні – *supplying ... with weapons* (H) – забезпечувати зброєю, тому слово введено у військову лексику. Проте існує лексика, яка має чітко виражене військове значення, наприклад, *bombardment* – бомбардирування (B).

2.2. Основні лексико-семантичні поля, групи та підгрупи

Ми виходимо з домінуючого в сучасній лінгвістиці розуміння лексико-семантичного поля (ЛСП) як набору одиниць, об’єднаних семантичними зв’язками. В основі ЛСП знаходиться ядро, з яким тією чи іншою мірою співвідносяться значення всіх членів поля. ЛСП має також периферію. В міру віддалення від ядра зв’язок між ядром і семантикою одиниць поля слабшає [10, с. 57].

Військова лексика ВВС може розглядатися як єдине ЛСП з ядром *war*, лексичними елементами, наближеними до ядра та одиницями, які входять до складу периферії (пов’язана лексика). Можна розподілити їх на інші три відповідні зони: приядерну, напівпериферійну та периферійну, такий поділ має своїх прихильників [21]. Однак така структура не враховує існування лексико-семантичних груп (ЛСГ), виділення яких для нас важливе з огляду на предмет дослідження – парадигматичні зв’язки. Існують спроби поєднати два підходи. Дослідники О. М. Медвідь та О. О. Кучерук зробили висновок про подвійність

організації лексико-семантичного поля: ядерно-периферійна конфігурація елементів протиставляється лексико-семантичним групам [21, с. 222].

Основні лексико-семантичні поля, групи та підгрупи військової лексики, вибраної з усіх повідомлень BBC, які аналізуються, такі:

1. ЛСП «Номінативні одиниці на позначення загальновійськових дій».

ЛСГ «Війна»:

war – війна, *war in Ukraine* – війна в Україні, *aerial war* – повітряна війна, *invasion* – вторгнення, *military campaign* – військова кампанія, *war effort* – військові зусилля, *«special military operation»* – «спеціальна військова операція», *Israel's military operation* – військова операція Ізраїлю, *wartime* – воєнний час;

be at war – воювати;

pro-war – провоєнний.

ЛСГ «Логістика та амуніція»:

command, control and surveillance platform – платформа командування, управління та спостереження, *command centre* – командний пункт, *control centre* – центр управління;

depot – склад, *stockpile* – арсенал, *missile arsenal* – ракетний арсенал;

ammunition – боєприпаси, *shell* – снаряд, *artillery shells* – артилерійські снаряди;

maintenance – технічне обслуговування; *supply* – постачання;

stockpile – накопичувати, *dry up* – вичерпувати; *have in service* – мати на озброєнні.

2. ЛСП «Номінативні одиниці на позначення загальнотактичних дій»

ЛСГ «Ведення бою»

Лексико-семантична підгрупа «Бій»:

fight – боротьба, *battle* – бій, *blasts* – вибухи, *explosives* – вибухи, *cross-border fire* – транскордонний вогонь, *«friendly fire»* – «дружній вогонь», *forcing* – витіснення;

launch – запускати, *fight* – боротися.

Лексико-семантична підгрупа «Атака»:

attack (n) – атака, *onslaught* – стрімка атака, натиск, *assault* – напад, *strike* – удар, *bombardment* – бомбардирування, *counter-offensive* – контрнаступ;

air strikes – авіаудари, *aerial bombardment* – авіабомбардування, *air attack* – повітряна атака, *aerial attack* – повітряна атака; *aerial assault* – повітряний напад; *air raid* – авіаналіт,

missile attacks – ракетні обстріли, *car-bomb attack* – мінування автомобіля, *attack* (v) – атакувати; *invade* (v) – нападати, *strike* (v) – вдаряти, *fire* (v) – запускати, *fire along* – вести (ракету), *shell* (v) – обстрілювати, *target* (v) – обстрілювати, *hit* – вразити.

Лексико-семантична підгрупа «Відбиття атаки»:

defend – захистити, *destroy* – знищити, *overwhelm* – знищити, *down* – збити, *shoot down* – збити, *strick* – влучити, вдарити, *break* – прорвати, *hit back* – завдати удару у відповідь, бити, damaged – було пошкодити, bring down – збити, tackle – збивати, repel – відбити, resist – чинити опір;

resistance – опір.

ЛСГ «Підготовка бою»

reconnaissance work – розвідка, *escalating* – ескалація, *escalation* – ескалація, *target* (n) – ціль;

aim – націлювати, *scout out* – розвідувати,

Лексико-семантична підгрупа «Стратегія»

defence – оборона, *threat* – загроза, *air raid* – авіанальот, *alert* – сигнал тривоги, *siren* – сирена,

strategic стратегічний.

Лексико-семантична підгрупа «Тактика»

tactics – тактика, *victory* – перемога, *winning* – перемога,

win – вигравати.

ЛСГ «Бойовий простір»

occupation – окупація, *shelter* (n) – укриття, *airspace* – повітряний простір, *frontlines* – лінія фронту; *blast crater* – воронка;
shelter (v) – ховатися, *occupy* – окуповати, *annex* – анексовувати;
unoccupied – неокупований.

ЛСГ «Інше»

military technologies – військові технології, *attacking power* – атакуюча сила, *deploy* – розгортати, *debris* – уламки, *surrender* – здатися, *capture* – взяти в полон.

3. ЛСП «Номінативні одиниці на позначення штабної сфери та організаційних дій, військово-юридичні терміни»

ЛСГ «Збройні сили, формування, військові організації»

Лексико-семантична підгрупа «збройні сили»

Ukrainian forces – українські війська, *Ukraine's armed forces* – Збройні сили України, *forces* – збройні сили, *armed forces* – збройні сили, *troops* – війська, *army* – армія, *the military* – військові; *US militar*y – збройні сили США, *opposing forces* – протиборчі сили.
Black Sea Fleet – Чорноморський флот, *Ukraine's Special Operation Forces* – Сили спеціальних операцій України, *air power* – повітряні сили, *air force* – повітряні сили; *navy* – Військово-морські сили, *air defence* – протиповітряна оборона; *long-range aviation* – авіація дальньої дії.

Лексико-семантична підгрупа «військові організації та установи»

National Resistance Centre – Національний центр опору, *Ukraine's Center for Military Legal Research* – Центр військово-правових досліджень України, *defence think tank Rusi* – оборонний аналітичний центр Rusi, *Nato* – Нато, *Pentagon* – Пентагон, *National Security Council* – Рада національної безпеки, *UN Security Council* – Рада безпеки ООН, *hospital* – госпіталь, *headquarter* – штаб, *Russia's defence ministry* –Міністерство оборони Росії, *defence ministry* – міністерство оборони, *UK's Ministry of Defence* – Міністерство оборони Великої Британії.

ЛСГ «Особовий склад»

Лексико-семантична підгрупа «Статус»

Ally – союзник, *'traitor'* – зрадник, *militants* – бойовики, *partisans* – партизани, *war veteran* – ветеран війни, *military bloggers* – військові блогери, *defender* – захисник, *enemy* – ворог, *the military* – військові, *prisoner of war* – військовополонений, *prisoner* – полонений, *ex-POWs* – колишні військополонені, *draft dodgers* – ухилянти, *refugee* – біженка, *civilian* – мирний житель.

volunteer to fight – іти воювати добровольцями.

Лексико-семантична підгрупа «Військова професія, звання та посада»

air war specialist – фахівець з повітряної війни, *security correspondent* – військовий кореспондент, *soldiers* – солдати, *Army chief* – Командувач армії, *European Command* – європейське командування, *inspector general* – генеральний інспектор, *senior military figures* – старші військові чини, *Armed Forces Minister* – Міністр збройних сил, *National Guardsman* – нацгвардієць, *border guard* – прикордонник, *serving member of the armed forces* – військовослужбовець, *warrior* – воїн, *Col* – полковник, *captain* – капітан, *Gen* – генерал, *retired* – у відставці.

Лексико-семантична підгрупа «Втрати»

Loss – втрата, *casualty* – втрата, *casualties* – постраждалі, *death* – загибель,

dead – загиблий,

were hit – постраждали, *affected* – які постраждали, *hurt* – постраждали, отримали поранення, *injure* – отримали поранення, *were wounded* – були поранені, *were killed* – загинули, *leaving dead* – загинули, *died* – загинули, *have lost their lives* – загинули;

ЛСГ «Інші номінативні одиниці з області штабної сфери та організаційних дій, юридичні терміни»

annexation – анексія, *EEUM [Enhanced End Use Monitoring]* – несанкціонована або незаконна передача оборонних виробів; *military aid deal* – угода про військову допомогу, *military service* – військова служба, *conscription* – призов на строкову військову службу, *military channel* – військовий телеканал, *military parade* – військовий парад, *captivity* – полон, *prisoner exchange, prisoner swap* – обмін полоненими, *war crimes* – військові злочини,

spoils of war – військова здобич, *mission crews* – екіпажі, *low morale* – низький моральний дух.
conscript – призивати.

4. ЛСП «Номінативні одиниці на позначення військової техніки та зброї»

ЛСГ «Зброя»:

Weapon(s) – зброя; *arms* – зброя;
air-launched weapons – зброя, яка запускається з повітря, *explosive weapons* – вибухова зброя, *explosives* – вибухівка, *military vehicles* – військова техніка.

ЛСГ «Засоби протиповітряної оборони, ракети та артилерія»

missiles – ракети, *rocket* – ракета, *hypersonic [missile]* – гіперзвукова [ракета], *cruise [missile]* – крилата [ракета], *ballistic [missile]* – балістична [ракета], *Kalibrs* – "Калібри" (тип ракет), *Kh-101s* – Х-101 (тип ракет), *Gepard anti-aircraft gun* – зенітні установки «Гепард», *Buk systems* – системи «Бук», *Patriot (air defence missiles)* – ЗРК «Пейтріот», *hypersonic Kinzhal missiles* – гіперзвукові ракети «Кінжал», *stringer launcher* – стрінгерні пускові установки, *surface-to-air missile systems* – ракетні системи «земля-повітря», *radar detection* – радіолокаційне виявлення, *S-300 missiles* – ракети С-300, *self-guided rockets* – самонавідні ракети, *Soviet RD-250 rocket engine* – радянські ракетні двигуни РД-250, *medium-range [missile] [system] Hwasong-12* – ракетні системи середньої дальності Hwasong-12, *intercontinental [missile] [system] Hwasong-14* – міжконтинентальні [ракетні] [системи] Hwasong-14, *close-range missiles* – ракети близької дальності, *Storm Shadow* – Storm Shadow, *Himars* – Himars, *radar station* – радіолокаційна станція, *air defence systems* – системи протиповітряної оборони.

ЛСГ «Літальні апарати: дрони та літаки»

drones – дрони, *Shahed* – Шахед, *bombers* – бомбардирувальники, *planes* – літаки, *jets* – літаки, *aircraft* – літак, *fighter jets* – винищувачі, *F-16* – F-16, *Il-22* – Іл-22, *military spy plane* – військовий літак-розвідник, *A-50* – А-50, *A-50 long range radar detection aircraft* – літак далекого радіолокаційного виявлення А-50,

Il-22 control centre plane – літак центру управління Іл-22, *A-50 spy plane* – літак-розвідник А-50.

ЛСГ «Військові кораблі»

Warship – військовий корабель, *aircraft carrier* – авіаносець, *the Minsk* – назва військового корабля («Мінськ), *the Rostov-on-Don* – назва підводного човна (Ростов-на-Дону), *landing ship* – десантний корабель, *submarine* – підводний човен.

5. ЛСП «Пов'язана лексика»

Support – підтримка, *security* – безпека, *humanitarian aid* – гуманітарна допомога, *evacuation* – евакуація, *aggression* – агресія, *cutting-edge* – збудований з використанням сучасних технологій, *package* – пакет, *shortages* – нестача, *early warning* – раннє попередження, *trained* – навчені, *low-flying* – низьколітаючий, *damaged* – пошкоджений, *were destroyed* – були знищені, *advances* – успіхи, *operational* – діючий, *long range* – дальнього радіусу дії, *explosive incidents* – вибухові інциденти, *deaths* – смерті, *conflicts* – конфлікти, *armed violence* – збройне насильство, *plan* – план, e*quipment* – техніка, *patrol* – патрулювання, *deadly* – смертельний, *target information* – цільова інформація.

Як було зазначено вище, військова лексика BBC може розглядатися як єдине поле. Однак, на нашу думку, таке поле було б надто широким і складним для аналізу. Саме тому ми розділили елементи, які аналізуються, на п'ять ЛСП. Навіть при такому поділі не простежується єдине ядро, а можна виділити кілька ядер, які близькі до ключових слів ЛСГ. Якщо ми поглянемо на ці лексеми з акцентом на семантику, то можемо встановити близькість цих понять та архісем.

Чим далі від ядра ЛСП, тим слабші зв'язки між ядром та периферійними елементами. Останні можуть входити лише в одне із полів, а можуть належати до кількох ЛСП залежно від їхніх синтагматичних зв'язків, однак це виходить за межі нашого дослідження. Поля пересікаються на рівні лексичних елементів. Інтенсивність такого процесу різна.

Тепер розглянемо військову лексику одного новинного повідомлення (згідно зі списком умовних позначень – А). У цьому повідомленні ми натрапили на 56 військових номінативних одиниць (див. ДОДАТОК. Перелік номінативних одиниць, які позначають військові поняття в новинних повідомленнях BBC). Якщо взяти за основу основні лексико-семантичні поля, групи та підгрупи військової лексики, вибраної з усіх повідомлень BBC, які аналізуються, то картина в рамках одного новинного повідомлення виглядає так:

1. ЛСП «Номінативні одиниці на позначення загальновійськових дій».

ЛСГ «Війна»:

war – війна, *war in Ukraine* – війна в Україні, *invasion* – вторгнення.

ЛСГ «Логістика та амуніція»:

stockpile – арсенал, *ammunition* – боєприпаси, *shell (n)* – снаряд, *artillery shells* – артилерійські снаряди; *maintenance* – технічне обслуговування; *supply* – постачання; *stockpile* – накопичувати, *dry up* – вичерпувати.

2. ЛСП «Номінативні одиниці на позначення загальнотактичних дій»

ЛСГ «Ведення бою»

Лексико-семантична підгрупа «Бій»: не представлена.

Лексико-семантична підгрупа «Атака»:

attack (n) – атака, *strike* – удар, *air attack* – повітряна атака, *aerial attack* – повітряна атака; *aerial assault* – повітряний напад; *missile attack* – ракетний обстріл; *attack* (v) – атакувати; *invade* (v) – нападати, *strike* (v) – вдаряти, *fire* (v) – запускати, випускати, *fire along* – вести (ракету), *shell* (v) – обстрілювати (артилерійським вогнем), *target* (v) – обстрілювати.

Лексико-семантична підгрупа «Відбиття атаки»:

overwhelm – знищити, *shoot down* – збити, *break* – прорвати, *tackle* – збивати.

ЛСГ «Підготовка бою»

escalating – ескалація, *escalation* – ескалація, *target* (n) – ціль; *aim* – націлювати, *scout out* – розвідувати.

Лексико-семантична підгрупа «Стратегія»: *Defence* – оборона, *threat* – загроза.

Лексико-семантична підгрупа «Тактика»: *tactics* – тактика.

ЛСГ «Бойовий простір»: *blast crater* – воронка.

ЛСГ «Інше»: *attacking power* – атакуюча сила.

3. ЛСП «Номінативні одиниці на позначення штабної сфери та організаційних дій, військово-юридичні терміни»

ЛСГ «Збройні сили, формування, військові організації»

Лексико-семантична підгрупа «збройні сили»

air force – повітряні сили; *air defence* – протиповітряна оборона.

Лексико-семантична підгрупа «військові організації та установи»

Ukraine's Center for Military Legal Research – Центр військово-правових досліджень України.

ЛСГ «Особовий склад»: не представлена.

ЛСГ «Інші номінативні одиниці з області штабної сфери та організаційних дій, юридичні терміни»: не представлена.

4. ЛСП «Номінативні одиниці на позначення військової техніки та зброї»

ЛСГ «Зброя»: *Weapon(s)*– зброя.

ЛСГ «Засоби протиповітряної оборони, ракети та артилерія»

missile – ракета, *hypersonic [missile]* – гіперзвукова [ракета], *cruise [missile*]– крилата [missile], *ballistic [missile]* – балістична [ракета], *Kalibrs* – “Калібри” (тип ракет), *Kh-101s* – Х-101 (тип ракет), *Gepard anti-aircraft gun* – зенітні установки «Гепард», *Buk systems* – системи «Бук», *Patriot (air defence missiles)* – ЗРК «Пейтріот», *hypersonic Kinzhal missiles* – гіперзвукові ракети «Кінжал», *air defence systems* – системи протиповітряної оборони.

ЛСГ «Літальні апарати: дрони та літаки»: *drone* – дрон.

5. ЛСП «Пов’язана лексика»: *target information* – цільова інформація.

Таким чином, ми спробували застосувати поділ на ЛСП та ЛСГ тощо, який ми здійснили на основі аналізу близько 300 номінативних елементів, виділених з 17 новинних повідомлень BBC, до понад 50 номінативних одиниць, виділених з одного новинного повідомлення А. Як бачимо, представлений вище поділ усіх номінативних елементів на ЛСП не універсальний і не може бути застосований до одного новинного повідомлення. Деякі ЛСП мають незначну кількість елементів, тому їх не варто виокремлювати. Певні ЛСГ з першого поділу у другому варіанті не представлені зовсім, або до їх складу входить 1 – 2 номінативні одиниці, тому не варто їх виділяти. Аналізуючи номінативні одиниці новинного повідомлення А, є смисл виділяти одне ЛСП – військова і пов'язана лексика. До складу цього ЛСП входять такі ЛСГ:

1. ЛСГ «Номінативні одиниці на позначення загальновійськових дій: війна, логістика та амуніція»:

war – війна, *war in Ukraine* – війна в Україні, *invasion* – вторгнення, *stockpile* – арсенал, *ammunition* – боєприпаси, *shell* (n) – снаряд, *artillery shells* – артилерійські снаряди; *maintenance* – технічне обслуговування; *supply* – постачання; *stockpile* – накопичувати, *dry up* – вичерпувати.

2. ЛСГ «Номінативні одиниці на позначення загальнотактичних дій: ведення бою та його підготовка»:

attack (n) – атака, *strike* - удар, *air attack* – повітряна атака, *aerial attack* – повітряна атака; *aerial assault* – повітряний напад; *missile attack* – ракетний обстріл; *attack (v)* – атакувати; *invade (v)* – нападати, *strike (v)* – вдаряти, *fire (v)* – запускати, випускати, *fire along* – вести (ракету), *shell (v)* – обстрілювати (артилерійським вогнем), *target (v)* – обстрілювати, *overwhelm* – знищити, *shoot down* – збити, *break* – прорвати, *tackle* – збивати, *escalating* – ескалація, *escalation* – ескалація, *target (n)* – ціль; *aim* – націлювати, *scout out* – розвідувати, *defence* – оборона, *threat* – загроза, *tactics* – тактика, *blast crater* – воронка, *attacking power* – атакуюча сила.

3. ЛСГ «Номінативні одиниці на позначення штабної сфери та організаційних дій: військово-юридичні терміни, збройні сили, формування, військові організації та установи»:
air force – повітряні сили; *air defence* – протиповітряна оборона; *Ukraine's Center for Military Legal Research* – Центр військово-правових досліджень України.

4. ЛСГ «Номінативні одиниці на позначення військової техніки та зброї»: *weapon(s)* – зброя, *missile* – ракета, *hypersonic [missile]* – гіперзвукова [ракета], *cruise [missile]* – крилата [ракета], *ballistic [missile]* – балістична [ракета], *Kalibrs* – “Калібри” (тип ракет), *Kh-101s* – Х-101 (тип ракет), *Gepard anti-aircraft gun* – зенітні установки «Гепард», *Buk systems* – системи «Бук», *Patriot (air defence missiles)* – ЗРК «Пейтріот», *hypersonic Kinzhal missiles* – гіперзвукові ракети «Кінжал», *air defence systems* – системи протиповітряної оборони, *drone* – дрон.

Таким чином, назви трьох ЛСП можна залишити як назви ЛСГ, а отже, вони дійсно відображають основні області військової лексики.

2.3. Деякі особливості військових лексичних елементів в BBC News

Проаналізувавши військову лексику новинних повідомлень як елементи системи, ми виділили такі її особливості.

1. Вживання військової лексики і термінології у вузькому значенні цього слова значною мірою визначається екстралінгвістичними чинниками, найбільше – тематикою новинних повідомлень. Оскільки в першій половині січня 2024 військові дії були дещо менш активними, на перший план висунулися ескалація ракетних обстрілів, загибель мирних жителів, опір та розвідувальна діяльність на окупованих територіях, обмін військовополонених, порушення прав дітей у зв’язку з війною, ситуація з біженцями, допомога міжнародної спільноти, новий закон про мобілізацію тощо. Звідси – відповідна лексика.

2. Кількісний аналіз показує, що з майже трьох сотень слів, які ми з певною долею суб'єктивності віднесли до військової лексики, близько 230 іменників та іменних фраз, орієнтовно 60 дієслів та дієслівних фраз.

3. Пов'язана лексика визначається за контекстом новинних повідомлень, тому без синтагматичних зв'язків при її аналізі не обійтися. Наприклад, threat – загроза – не належить до військової лексики, але в новинних повідомленнях, які аналізуються, вживання цієї лексеми пов'язане з війною: "*We divided our systems for different types of threats," he says… (A), «The threat for people in Crimea…» (B), «For Atesh, the threat of infiltration by pro-Russian operatives is very real» (E).*

Висновки до Розділу 2

Останнім часом в науковій літературі пишуть не про військову лексику як таку, а про військову та пов'язану лексику (чи термінологію в широкому значенні цього слова). Це пояснюється складністю виділення цієї підсистеми. Окрім власне термінології, до неї можуть входити багато загальновживаних, часто багатозначних слів, одне із значень яких відноситься до військової теми.

Система складається з лексичних елементів та відношень між ними – зв'язків, які їх об'єднують. Щоб дослідити парадигматичні відношення, необхідно спочатку систематизувати лексичні елементи.

Усі номінативні одиниці, на які ми натрапили в повідомленнях BBC News, що аналізуються, ми поділили на п'ять лексико-семантичних полів:

1. ЛСП «Номінативні одиниці на позначення загальновійськових дій».
2. ЛСП «Номінативні одиниці на позначення загальнотактичних дій».
3. ЛСП «Номінативні одиниці на позначення штабної сфери та організаційних дій, військово-юридичні терміни».
4. ЛСП «Номінативні одиниці на позначення військової техніки та зброї» (.
5. ЛСП «Пов'язана лексика».

Розглядати усю військову лексику, виділену нами з BBC News, як одне поле, складно, бо навіть при поділі на 5 ЛСП не завжди можна виділити ядра. Периферійні елементи лексико-семантичних полів подекуди накладаються.

Виділені лексико-семантичні поля та групи не є універсальними, але відображають тенденції. Їх не можна без змін застосувати до окремо взятого новинного повідомлення з умовним позначенням А з меншою кількістю військової лексики. Тут доречно говорити про одне ЛСП – військової лексики, а п’ять полів, виділені в усіх новинних повідомленнях, можуть залишитися як лексико-семантичні групи.

Визначено такі основні особливості військових лексичних елементів в BBC News: значний вплив екстралінгвальних чинників, домінування іменників та іменних фраз, поширення пов’язаної лексики.

Наступний крок – проаналізувати парадигматичні відношення на різних рівнях: в межах усього зібраного матеріалу, в кожному ЛСП і в окремо взятому новинному повідомленні.

РОЗДІЛ 3. ПАРАДИГМАТИЧНІ ВІДНОШЕННЯ У ВІЙСЬКОВІЙ ТА ПОВ'ЯЗАНІЙ ЛЕКСИЦІ РУБРИКИ *WAR IN UKRAINE, BBC NEWS*

3.1. Синонімічні відношення

Олександр Мунтян називає ці відношення синонімійними і визначає як «…відношення між новоутвореними лексичними формами, в тому випадку, коли поняття однієї групи поєднані спільним значенням на приклад поняття, що позначають назву таких інформаційно–комунікаційні технологій навчання такі як: «Zoom», «Google meet», «Google Classroom», «Skipe», «Google meet», «месенжер», «Viber», «Telegram»є синонімічними, адже позначають назви мереж» [24, с. 77].

Досліджувати синонімічні відношення у мові не просто, бо не існує єдиної точки зору на семантичну природу синонімів. Як стверджує О. Г. Ткаченко, синонімія визначається або за семантичною близькістю слів, або тільки тотожністю, або до уваги беруться обидві ці ознаки [34].

Синонімія виявляється майже на всіх рівнях мови, проте найчіткіше – на лексико-семантичному. Оксана Андрусишин визначає лексичні синоніми як «слова різні за звучанням і написанням, але близькі або тотожні за значенням» [1]. Дослідниця звернула увагу на синонімічні відношення не лише серед іменників, а й прикметників та дієслів.

У іноземній науковій літературі синонімами вважають мовні вирази та знаки, які стоять між собою у відношенні синонімії – одного з основних типів смислових зв'язків.

Синонімія в строгому сенсі – це подібність у значенні між знаками, тобто не просто те саме посилання в певному контексті, а систематична конгруентність з точки зору значення. Така досконала синонімія рідко зустрічається у природній мові. Приклади синонімів, отже, часто відрізняються незначними аспектами значення. У широкому розумінні слова зі схожими значеннями також

називаються синонімами, навіть якщо вони просто мають подібні або споріднені значення.

Передумовою для поняття синонімії є розрізнення між словом і поняттям або, в більш загальному випадку, між знаком (або ідентифікатором) і значенням (або поняттям) знака. Слово може позначати кілька понять – як омонім , а також може бути кілька слів для поняття – як синоніми. Слова є синонімами одне одного, якщо вони позначають одне й те саме поняття.

Термін «значення» є неоднозначним, У принципі можна вважати, що для слів, які повинні бути достатньо точними мовними образами понять, об'єктивно не може бути синонімів у значенні того самого значення, оскільки тоді слова також повинні бути однаковими. У юридичній сфері цей принцип називається забороною на синоніми : одне й те саме не можна називати різними словами; одне й те саме має називатися одним і тим же словом.

Розрізняють повну (строгу) і часткову синонімію (подібність за значенням).

Повна синонімія (рівність значення, синонімія у строгому, вузькому значенні) вимагає не тільки того, щоб два лексичні знаки мали однакове денотативне значення, але й щоб вони були взаємозамінними в усіх контекстах і мали однакову дію в усіх контекстах. Таких синонімів дуже мало. Тим не менш, концепція суворої синонімії може бути корисною з методологічної точки зору для позначення ідеальної точки відліку на уявній шкалі рівності значень.

Часткова синонімія (подібність за значенням) вживається у таких випадках:

- регіональна диференціація,
- рідне слово проти іншомовного.

Приклади несуворих синонімічних пар: «річка – водний шлях» або «водний шлях – канал». Не кожен водний шлях є річкою і не кожен водний шлях є каналом, однак слова вживаються як синоніми,.

Відношення тотожності або подібності значення зустрічається не тільки в словах, але також – і «набагато частіше» – у групах слів (синтагмах).

Синонімія існує не тільки між однотипними лексичними знаками, прості іменні фрази можуть бути синонімами комплексних і навпаки, власні назви можуть бути синонімами загальних тощо. Синонімія пов’язана з парафразою.

Розрізняють синонімічний і несинонімічний контексти. У синонімічному контексті слова в синонімічній групі можуть замінюватися одне одним, незважаючи на нюанси у змісті та стилі, наприклад, «сміятися» проти «іржати». Однак у несинонімічних контекстах ті самі слова не є взаємозамінними, оскільки їх конкретний зміст актуалізується, виділяється. Можна навіть говорити про «моментні антоніми», оскільки в цьому контексті ознаки розрізнення стають семами домінування, так що фактичні синоніми не є взаємозамінними, а знаходяться в опозиції, наприклад: «У мене не магазин, а салон».

Розрізняють також внутрішньомовні та міжмовні синоніми, адже подібність і схожість значення слів (мовних знаків) можна спостерігати в межах мови, а також між різними мовами. Територіальні дублети також наводяться як окремий випадок синонімії. Це відноситься до «регіональних варіантів» виразу, які поширені на більших територіях. У деяких випадках говорять про «плесіонімію» (майже синонімію), у якій відсутня референційна тотожність, але обмін призводить лише до мінімальної зміни референції. Приклад: ходити – бігати.

Псевдоніми та сценічні імена можна розглядати як синоніми власних імен. Скорочені символи, наприклад цифра «1» у прикладі числа, також можна розглядати як синоніми [50].

У цій роботі ми відносимо до синонімів як повні, так і часткові. Серед військової лексики BBC News ми виділили такі синонімічні ряди (повні і часткові синоніми, а також типи синонімів не виділялися):

1. *war, military campaign, war effort, «special military operation», Israel's military operation, wartime, conflicts* (7 синонімів);
2. *command, control and surveillance platform, command centre, control centre* (3 синоніми);
3. *depot, stockpile* (2 синоніми).
4. *fight, battle* (2 синоніми).

5. *blasts*, e*xplosives* (2 синоніми).

6. *attack, onslaught, assault* (3 синоніми).

7. air strikes, *aerial bombardment, air attack, aerial attacks, aerial assault, air raid* (6 синонімів).

8. *attack, invade, strike, fire, shell (v)* (5 синонімів).

9. *destroy, overwhelm, down, shoot down*, bring down, *tackle* (6 синонімів).

10. *escalating, escalation* (2 синоніми).

11. *victory, winning* (2 синоніми).

12. *Ukrainian forces, Ukraine's armed forces, forces, armed forces, troops, army, the military* (7 синонімів).

13. *air power, air force* (2 синоніми);

14. *prisoner of war, prisoner* (2 синоніми).

15. *were hit, affected, hurt, injured, were wounded* (5 синонімів).

16. *loss, casualty* (2 синоніми).

17. *were killed, leaving dead, died, have lost their lives* (4 синоніми).

18. *prisoner exchange, prisoner swap* (2 синоніми).

19. *weapons, weapon, arms* (3 синоніми).

20. *missiles, rocket* (2 синоніми).

21. *planes, jets, aircraft* (3 синоніми).

Таким чином, в усіх новинних повідомленнях, які розглядаються, ми виділили 72 синоніми, які складають 21 синонімічний ряд.

Як видно, синонімічні ряди різні за розмірами: від двох до семи елементів. Найбільш поширені найкоротші синонімічні ряди, які складаються з двох елементів – їх майже половина. Фактично, це синонімічні пари, хоча лінгвісти, принаймні вітчизняні, таким терміном не оперують. Домінанту, або стрижневе слово синонімічного ряду, виділити не завжди вдається, адже для цього потрібний ширший підхід. Подекуди носіями основного значення, спільного для усього синонімічного ряду, є кілька слів. У таких випадках з лексико-семантичного рівня вже треба переходити на вищий, а це виходить за межі нашого дослідження.

Другий варіант визначення домінанти синонімічного ряду – встановити найбільш загальновживаний член, однак кількісний аналіз щодо синонімії ми не проводили.

Синонімами можуть бути будь-які частини мови, якщо обидва слова належать до однієї частини мови. Серед наведених вище синонімів найбільше іменних фраз[2] (17 синонімічних рядів). Значно менше дієслівних фраз (4 синонімічні ряди).

Використовуючи аналіз структурних особливостей іменних фраз у сучасній англійській мові, який здійснила Д. Вольницька [7], ми визначили, що основним типом у BBC News є прості іменні фрази (31 синонім). Комплексних іменних фраз у текстах, які аналізуються, – 22 синоніми.

З погляду структури комплексних синонімічних фраз найбільш поширені двочленні моделі: «прикметник – іменник» (наприклад, Ukrainian forces – українські війська) та «іменник – іменник» (наприклад, prisoner exchange – обмін полоненими.

3.2. Антонімічні відношення

Олександр Мунтян знову ж таки вживає означення «антонімійний» і стверджує: «Антонімійні відношення характеризуються протиставленням між новоутвореними лексичними формами: онлайн-лекція, офлайн-лекція. У наведеному прикладі бачимо наведені форми слів, які означають однакове поняття – десь відбудеться лекція, але вже формат її проведення позначено словами онлайн та офлайн, які є протилежними за значенням» [24, с. 77].

У західній науковій літературі антоніми визначають як слова з протилежним значенням. Два слова, протилежні одне одному, називаються

[2] Питання іменних фраз дискусійне в науковій літературі. У цій випускній кваліфікаційній роботі під іменною фразою ми розуміємо групу слів, «що складається з іменника чи займенника як ядрового елемента і модифікаторів. Іменна фраза може бути простою, тобто у вигляді одного слова (Tom, happiness), чи комплексною (workers who came late). В англійській мові іменна фраза містить ядро, що є її центром, навколо якого вибудовуються усі інші конституенти» [7, с. 79].

антонімічними парами. Відношення, що існує між ними, називається антонімією. Воно характерне насамперед для слів, а також речень і фраз.

Основні типи антонімії такі:

1. Поступова, або протилежна антонімія (також скалярна антонімія). Два слова поступово антонімічні, якщо вони позначають протилежність, але між полюсами все ще є градації. Із заперечення одного слова в парі слів не випливає, що застосовується друге слово в парі слів. Цей вид антонімії також називають антонімією у вужчому розумінні. Слова «гарячий» і «холодний» стають поступово антонімічними, оскільки між ними також є градації, наприклад: «прохолодний», «теплий».

2. Несумісність. Два слова, що перебувають у відношенні несумісності. Цей вид антонімії також називають антонімією в ширшому розумінні. Слова «пудель», «такса» і «німецька вівчарка» – несумісні антоніми, у конкретному контексті речення ці три слова виключають одне одного.

3. Комплементарність, або змагальна антонімія. Два слова є взаємодоповнювальними (в певному контексті), якщо між ними існує протилежність у значенні і в той же час із заперечення одного слова випливає, що інше слово доречне. Якщо людини «немає в живих», то автоматично випливає, що людина «мертва».

4. Конверсивне відношення. Два слова є конверсивними антонімами, якщо вони описують проблему з двох різних точок зору. Слова «мати» й «дитина» описують стосунки, але мають різну точку зору. Наприклад: «А є матір'ю Б», «Б є дитиною А».

5. Реверсивне відношення. Два слова мають реверсивне відношення одне до одного, якщо вони обидва описують подію, а початковий стан першої події називає кінцевий стан іншої події, і навпаки. Приклад: «завантаження» та «розвантаження», «установка» та «демонтаж».

Антонімія буває у вужчому і широкому розумінні слова. Спочатку говорили про антонімію лише в значенні поступової або контрастної антонімії та використовували її для опису пар прикметників, таких як «красивий» –

«потворний». Навіть сьогодні антонімію іноді використовують лише для опису контрасту у значенні між лексичними виразами.

Термін «антонімія» часто використовується в ширшому значенні, загалом позначаючи загальний термін для «відношень семантичної опозиції», а також охоплює випадок змагальної опозиції, яка в семантиці також називається комплементарною опозицією (приклади: «мертвий» – «живий»).

Автоантоніми – це слова, які мають кілька значень, що утворюють антонімічну опозицію одне до одного.

Оскільки відношення антонімії залежить від значення, то у випадку багатозначності також існує кілька груп антонімів. Не всі слова, які мають кілька значень, мають стільки ж антонімів. Часто до певних значень слова чітких антонімів немає [36].

Існують і інші класифікації та типології антонімів. Як стверджує О. Г. Ткаченко, антоніми у семантичному відношенні поділяються на кілька основних класів за типом протиставлення: градуальні, комплементарні, векторні, координатні. Антонімічні відношення виникають між лексемами, які протиставляються за різними ознаками. Вони можуть виражати протилежну спрямованість дій, ознак та властивостей. В антонімічні відношення вступають словосполуки, різнокореневі та спільнокореневі слова [34].

Серед військової лексики BBC News, ми виділили такі основні антонімічні пари:

1. *attack (v), repel*.
2. *invade (v), defend*.
3. *attack (v), resist*.
4. *attack (v), hit back*.
5. *strike (v), down*.
6. *fire (v), destroy*.
7. *fire along, shoot down*.
8. *shell* (v), *overwhelm*.
9. *fire* (v), *bring down*.

10. *fire* (v), *tackle*.

11. *Ukrainian forces, Russian forces*.

12. *Ukraine's armed forces, Russian forces*.

13. *defence ministry, Russia's defence ministry*.

14. *UK's Ministry of Defence, Russia's defence ministry*.

15. *Pentagon, Russia's defence ministry*.

16. *ally, enemy*.

17. *prisoner of war, ex-POWs*.

18. *prisoner, ex-POWs*.

19. *the military, draft dodgers*.

20. *occupied, unoccupied*.

21. *were hit, leaving dead*.

22. *affected, died*.

23. *hurt, have lost their lives*.

24. *injure, have lost their lives*.

25. *were wounded, were killed*.

Якщо ми порівняємо виділені вище антонімічні пари з синонімічними рядами, то помітимо, що домінують дієслова та дієслівні сполуки (15 з 25). У синонімічних рядах домінували іменні фрази. Настільки це системне явище, неясно, потрібні подальші дослідження на ширшому ілюстративному матеріалі.

Проаналізувавши антонімічні пари, виділені нами з новинних повідомлень, ми помітили такі їхні особливості:

1. Поділ на антонімічні пари чітко не виражений.

2. Одна і та ж сама номінативна одиниця може входити до складу кількох антонімічних пар.

3. Для аналізу антонімічних відношень важливий контекст, а відтак – синтагматичні відношення. Це ще раз підтверджує тісний зв'язок синтагматики та парадигматики.

4. Іноді, щоб визначити антонімічні пари, треба використати інформацію про політичну ситуацію. Велика Британія та США підтримують Україну, тому можна

вибудувати антонімічні пари *defence ministry* – Міністерство оборони [України] – *Russia's defence ministry* – Міністерство оборони Росії, UK's Ministry of Defence – Міністерство оборони Великобританії – Russia's defence ministry – Міністерство оборони Росії, Pentagon – Пентагон – Russia's defence ministry – Міністерство оборони Росії.

3.3. Гіперо-гіпонімічні (родо-видові) відношення

Як стверджує М. П. Кочерган, «гіпонімія — це найбільш фундаментальні парадигматичні відношення, за допомогою яких структурується словниковий склад мови. На основі гіпонімії лексичні одиниці об’єднуються в тематичні й лексико-семантичні групи і поля. Саме тому, що панівними в лексико-семантичній системі є родо-видові відношення…» [15, с. 269].

Дослідниця Л. Радомська зазначає, що «гіперонімом у складі іменника-юкстапозита визначено родовий компонент, загальніший за значенням, а гіпонімом – видовий, конкретніший. Особливістю структурно-семантичного зв'язку між такими компонентами іменника–юкстапозита є те, що один із них, переважно перший, щодо всього юкстапозита є водночас і гіперонімом, і складником гіпоніма. Якщо в гіперо–гіпонімійні відношення вступають різні однослівні терміни, пов'язані родо-видовими відношеннями, то термінологічний іменник юкстапозит як видове поняття (гіпонім) пов'язаний із таким гіперонімом, що є одночасно і його складником. У цьому полягає особливість подвійної функції компонента–гіпероніма. Гіперо-гіпонімійні зв'язки між компонентами іменників–юкстапозитів репрезентують такі терміни, як дуплекс–процес, крекінг–процес, триплекс–процес, шевінг–процес, скрап–процес» [28, с. 8].

Гіпернімія та гіпонімія — семантичні відношення між родовим терміном (гіпернімом) і видовим його зразком (гіпонімом). Гіпернім також називають надтипом, парасольковим терміном або загальним терміном. Гіпонім є підвидом гіперніма. Семантичне поле гіпоніма включено в поле гіперніма. Наприклад,

«голуб», «ворона» та «курка» є гіпонімами «птаха» та «тварини»; «птах» і «тварина» є гіпернімами «голуба», «ворони» та «курки».

У лінгвістиці гіпонімія показує зв’язок між родовим терміном (гіпернімом) і його конкретним екземпляром (гіпонімом). Семантичне поле гіперніма, також відомого як надпорядкове, ширше, ніж у гіпоніма. Підхід до зв’язку між гіпонімами та гіпернімами полягає в тому, щоб розглядати гіпернім як такий, що складається з гіпонімів. Однак це стає складніше з абстрактними словами, такими як «уявити», «зрозуміти» тощо. Хоча гіпоніми зазвичай використовуються для позначення іменників, їх також можна використовувати в інших частинах мови. Подібно до іменників, гіперніми в дієсловах — це слова, які вказують на широку категорію дій. Наприклад, такі дієслова, як *stare, gaze, view і peer* також можна вважати гіпонімами дієслова *look* , яке є їхнім гіпернімом.

Відношення значень між гіпонімами та гіпернімами стосується лексичних одиниць одного класу слів (тобто частини мови) і діє між значеннями, а не словами.

Слово може бути як гіпернімом, так і гіпонімом: наприклад, «фіолетовий» є гіпонімом кольору, але сам є гіпернімом широкого спектру відтінків фіолетового між малиновим і фіолетовим.

Якщо гіпернім *Z* складається з гіпонімів *X і Y*, то *X і Y* ідентифікуються як співгіпоніми (когіпоніми), також відомі як координатні терміни. Когіпоніми позначаються як такі, коли окремі гіпоніми мають той самий гіпернім, але не є гіпонімами один одного, якщо тільки вони не є синонімами.

Гіпоніми часто, але не завжди, пов’язані між собою відношенням несумісності. Наприклад, «яблуко», «персик» і «слива» є співгіпонімами фруктів. Однак «яблуко» – це не «персик», який також не є «сливою». Таким чином, вони несумісні. Тим не менш, співгіпоніми не обов’язково є несумісними в усіх сенсах. «Королева» і «мати» є гіпонімами «жінки», але ніщо не заважає королеві бути матір'ю. Це показує, що сумісність можлива.

Слово є автогіпонімом, якщо воно використовується як для гіперніма, так і для його гіпоніма: воно має вужче значення, який є підмножиною ширшого

значення. Наприклад, слово «собака» описує як вид *Canis familiaris*, так і чоловічих особин *Canis familiaris*, тому можна сказати «Ця собака не собака, це сука» («Цей гіпернім *Z* не є гіпонімом *Z*, це гіпонім *Y*»). Автогіпонімію також називають «вертикальною полісемією».

У деяких випадках автогіпоніми дублюють існуючі різні гіпоніми. Гіпернім «запах» (видавати будь-який запах) має гіпонім «сморід» (випускати неприємний запах), але є автогіпонімом, оскільки «запах» також може означати «виділяти неприємний запах» [43].

Як стверджує Марина Гонтар, гіпонімія має особливе значення для термінології, виявленння родо-видових відношень між термінами відбиває ієрархію понять певної галузі знань. Дослідниця проаналізувала наукову літературу з питання, зокрема вивчила родо-видові відношення між термінами журналістики, з’ясувала типи опозицій між термінами всередині груп, способи утворення родо-видових відношень, особливості структури гіперонімів і гіпонімів [9].

Серед військової лексики BBC News ми виділили такі основні родо-видові групи:

1. Бій та його види: *battle* – бій, *cross-border fire* – транскордонний вогонь, «*friendly fire*» – «дружній вогонь» (3 лексичні елементи).

2. Атака та її види: *attack (n)* – атака, *aerial attack* – повітряна атака; *missile attacks* – ракетні обстріли, *car-bomb attack* – мінування автомобіля (4 лексичні елементи).

3. ЗСУ та види збройних сил: *Ukrainian forces* – українські війська, *Ukraine's armed forces* – Збройні сили України, *Ukraine's Special Operation Forces* – Сили спеціальних операцій України, *air power* – повітряні сили, *air force* – повітряні сили; *navy* – Військово-морські сили (6 лексичних елементів).

4. *the military* – військові, *serving member of the armed forces* – військовослужбовець, *warrior* – воїн, *senior military figures* – старші військові чини, *soldiers* – солдати[3] (5 лексичних елементів).

5. Зброя та її види: *weapon(s)* – зброя; *arms* – зброя; *air-launched weapons* – зброя, яка запускається з повітря, *explosive weapons* – вибухова зброя (4 лексичні елементи).

6. Ракета, її види та частина: *missiles* – ракети, *rocket* – ракета, *hypersonic [missile]* – гіперзвукова [ракета], *cruise [missile]* – крилата [ракета], *ballistic [missile]* – балістична [ракета], *close-range missiles* –ракети близької дальності, *Kalibrs* – "Калібри", *S-300 missiles* – ракети С-300, *Soviet RD-250 rocket engine* – радянські ракетні двигуни РД-250[4] (9 лексичних елементи).

7. Ракетні системи і види: *Gepard anti-aircraft guns* – зенітні установки «Гепард», *Buk systems* – системи "Бук", *Patriot air defence missiles* – зенітно-ракетний комплекс «Пейтріот», *hypersonic Kinzhal missiles* – гіперзвукові ракети "Кінжал", *stringer launcher* – стрінгерні пускові установки, *surface-to-air missile systems* – ракетні системи «земля-повітря», *Hwasong-12* – ракетні системи середньої дальності Hwasong-12, *intercontinental [missile] [system] Hwasong-14* – міжконтинентальні [ракетні] [системи] Hwasong-14, *Storm Shadow* – Storm Shadow, *Himars* – Himars[5] (10 лексичних елементів).

---

[3] Складається враження, що родові поняття розрізняються і за стилем. *The military* – більш розмовна форма, *warrior* – загальна і літературна, *serving member of the armed forces* – військовослужбовець – більше формальна, офіційна. Види тут за військовою професією, за званнями, належністю до певного виду військ. Окремо – українські та іноземні поняття.

[4] Остання номінативна одиниця – єдиний випадок у новинних повідомленнях, які аналізуються, коли йдеться про елемент зброї. У цьому випадку можна простежити родо-видові відношення на 3 рівнях: *weapon – rocket – rocket engine.*

[5] У цьому гіперо-гіпонімічному ряді (*missile) systems* – (ракетні) системи, родове поняття – окремо не вживається, воно входить до складу видових понять або мається на увазі. Наприклад: *…expand its missile arsenal, introducing two new systems…* (Н) – розширити її ракетний арсенал, вводячи дві нові системи. Зазначимо, що одна й та сама номінативна одиниця може виступати в тексті як видова щодо одиниці вищого порядку і як родова щодо нижчих. Наприклад, *air*

8. Дрон і його вид: *drones* – дрони, *Shahed drones* – дрони Шахед (2 лексичні елементи). Як бачимо, видова назва вживається разом із родовою.
9. Літаки та їхні види: *planes* – літаки, *jets* – (реактивні) літаки, *aircraft* – літак, fighter jets– винищувачі, *F-16* – F-16, *Il-22* – Іл-22, *military spy plane* – військовий літак-розвідник, *A-50* – A-50, A-*50 long range radar detection aircraft* – літак далекого радіолокаційного виявлення A-50, *Il-22 control centre plane* – літак центру управління Іл-22, *A-50 spy plane* –літак-розвідник A-50 (11 лексичних елементи).
10. Військо й корабель та його види: *warship* – військовий корабель, *aircraft carrier* – авіаносець, *the Minsk* – назва військового корабля («Мінськ), *the Rostov-on-Don* – назва підводного човна («Ростов-на-Дону»), *landing ship* – десантний корабель, *submarine* – підводний човен (6 лексичних елементів).

Таким чином, із 10 основних родо-видових груп, які ми виділили з новинних повідомлень BBC, 6 мають стосунок до зброї. У гіперо-гіпонімічні відношення вступають орієнтовно 60 номінативних одиниць, однак деякі з них повторюються.

3.4. Конверсійні відношення

У лінгвістиці конверсія, яку також називають нульовою похідною, є різновидом словотворення, що передбачає створення слова (нової частини мови) з існуючого слова (іншої частини мови) без будь-якої зміни форми. Наприклад, іменник *green* у гольфі походить від прикметника *green*.

Перетворення прикметників на іменники і навпаки є дуже поширеними та непомітними в англійській мові; набагато більше зауважується створення дієслова шляхом перетворення іменника чи іншого слова (наприклад, прикметник *clean* стає дієсловом *to clean*). В англійській мові вербифікація (творення дієслова від

---

defence missiles – гіпонім щодо *weapon(s)*, але гіперонім щодо *Patriot.* Зазначимо, що остання назва вживається в новинних повідомленнях як окремо (А), так і з родовим поняттям *air defence missiles (O)*.

іменника, прикметника чи іншого слова) зазвичай передбачає просте перетворення недієслова на дієслово. Приклади в англійській мові нараховуються тисячами, включаючи деякі з найпоширеніших слів. Вербіфікація є потужним джерелом неологізмів [40].

Як зазначається у вітчизняних дослідженнях, конверсія в англійській мові полягає в тому, що одне й те саме слово може вживатися як різні частини мови, найчастіше – як іменник і як дієслово. Як стверджує Д. М. Дубравська, проаналізувавши велику за обсягом наукову літературу, існують різні погляди на суть конверсії, не завжди легко визначити її напрямок [11]. Опрацювавши матеріал Британського національного корпусу текстів (BNC, British National Corpus), дослідниця виділила десять типів конверсії: 1. Noun → verb: 2. Verb → noun: 3. Adjective → verb: 4. Adjective → noun: 5. Adjective →adverb 6. Adverb → verb: 7. Adverb →noun. 8. Interjection → verb. 9. Interjection → noun: 10. Conjunction → noun [11, с. 79].

Серед військової лексики BBC News, яка аналізується, ми помітили конвертовані, або конверсійні, пари слів і здійснили кількісний аналіз їхніх слововживань:

1. *attack* – атака, *attack* – атакувати. Іменник вживається в однині або множині 55 разів, дієслівні форми – лише тричі.
2. *strike* – удар, *strike* – вдаряти, влучати. Іменник вживається 51 раз, переважно у множині, дієслово у різних формах – 5 разів.
3. *fire* – вогонь, *fire* – обстрілювати, запускати, випускати. На іменник натрапляємо 4 рази, на дієслово – 5 разів.
4. *target* – ціль, *target* – спрямовувати, цілити. На іменник в однині та множині натрапляємо 5 разів, на дієслово у різних формах – 3 рази.
5. *stockpile* – арсенал, *stockpile* – накопичувати. На обидва слова із конверсійної пари натрапляємо лише раз.
6. *shelter* – укриття, *shelter* – ховатися; іменник вживається три рази, дієслово – раз.

7. *fight* – бій, боротьба, *fight* – боротися; на іменник натрапляємо раз, на дієслово – 5 разів.
8. *hurt* – поранений, *hurt* – ранити; на іменник натрапляємо раз, на дієслово – 2 рази.
9. *hit* – удар, *hit* – постраждати, зазнати ударів; на іменник натрапляємо 2 рази, на дієслово – 18 разів.
10. *damage* – пошкодження, *damage* – пошкоджувати; обидві лексеми вживаються три рази.
11. *killing* – убивство, *killing* – убиваючи; обидві форми вживаються по два рази.
12. *spy* – розвідник (тричі вживається в іменній фразі *Spy plan* – літак-розвідник), *spy* – розвідувати (1 слововживання).
13. *spying* – розвідувальна діяльність (1 слововживання); *spying* – шпигуючи, шпигуюча (2 слововживання).

Наведені вище випадки – це так звана класична конверсія: самі слова не змінюються, а починають вживатися відповідно до правил граматики іншої частини мови. Особливий випадок – *killing* – убивство (іменник), *killing* – вбиваючи (форма дієслова); тут до конверсійної пари входить не все дієслово *kill* – вбивати, а одна із його форм. У некласичній конверсії або міняється наголос, або слово-іменник і слово-дієслово пишуться дещо по-різному.

Таким чином, основними типами конверсії, найбільш продуктивними її способами в новинних повідомленнях BBC є Noun → verb, Verb → noun. Конверсійних пар ми виділили менше, ніж антонімічних (13 проти 25). На відміну від синонімічних рядів та антонімічних пар, тут ми визначили найуживаніші лексеми. Це іменники *attack* та *strike,* кожний з яких вживається більше 50 рядів. Загалом іменники з конверсивних пар вживаються 132 рази, дієслова – 51 раз, тобто співвідношення приблизно 2,6 : 1. Однак дієслово *hit* вживається в дев’ять раз частіше, ніж іменник, а у певних конверсійних парах різниці немає або вона незначна. Знову ж таки, потрібно аналізувати ширший текстовий матеріал.

3.5. Проміжні явища

Бувають випадки, коли синонімічні та антонімічні відношення поєднуються (наприклад, коли в антонімічній парі протилежне значення виражається двома і більше синонімами). Антонімічні відношення помітні і в синонімічних рядах, коли йдеться про протиставлення значень їхнім відтінкам. Наприклад: атака – відбиття атаки: *attack (v)* – атакувати; *invade (v)* – нападати, *defend* – захищати, *repel* – відбити, *resist* – чинити опір, *hit back* – завдати удару у відповідь. Вважаємо, що елементами антонімічної пари виступають міні-синонімічні ряди (синонімічні пари).

Оскільки ми проводимо дослідження з точки зору реципиєнта, то йому подекуди неясно, в яких відношеннях перебувають військові терміни у вузькому значенні цього слова. Наприклад, чи *command, control and surveillance platform, command centre і control centre* – це синонімічні військові терміни, антонімічні чи між ними родо-видові відношення; такі неясні для реципієнта випадки ми також віднесемо до проміжних.

Не вступають у парадигматичні відношення щонайменше 80 номінативних одиниць. Точний підрахунок неможливий з огляду насамперед на проміжні явища.

У довільно взятому першому ЛСП «Номінативні одиниці на позначення загальновійськових дій» спостерігаються такі відношення:

1. Синонімічні:

а) *war* – війна, *war in Ukraine* – війна в Україні, *aerial war* – повітряна війна, *invasion* – вторгнення, *military campaign* – військова кампанія, *war effort* – військові зусилля, «*special military operation*» – «спеціальна військова операція», *Israel's military operation* – військова операція Ізраїлю, *wartime* – воєнний час;

б) depot – склад, stockpile – арсенал, missile arsenal – ракетний арсенал;

в) ammunition – боєприпаси, shell – снаряд, artillery shells – артилерійські снаряди;

г) *maintenance* – технічне обслуговування; *supply* – постачання;

д) *stockpile* – накопичувати, *dry up* – вичерпувати; *have in service* – мати на озброєнні.

2. Антонімічні:

а) *war in Ukraine* – війна в Україні, *Israel's military operation* – військова операція Ізраїлю,

б) *«special military operation»* – «спеціальна військова операція» – *Israel's military operation* – військова операція Ізраїлю,

в) *stockpile* – накопичувати, *dry up* – вичерпувати;

3. Гіперо-гіпонімічні

а) *war* – війна, *war in Ukraine* – війна в Україні,

б) *war* – війна, *aerial war* – повітряна війна,

в) *military campaign* – військова кампанія - *«special military operation»* – «спеціальна військова операція»,

г) *military campaign* – військова кампанія, *Israel's military operation* – військова операція Ізраїлю,

д) *war* – війна, *«special military operation»* – «спеціальна військова операція»,

е) *war* – війна, *Israel's military operation* – військова операція Ізраїлю.

4. Конверсивні відношення – у ЛСП, яке аналізується, не спостерігаються.

5. Проміжні явища:

а) *military site* – військовий об’єкт, *military base* – військова база (у реципієнта можуть виникнути сумніви, як розмежовуються ці поняття).

б) *ammunition* – боєприпаси, *shell* – снаряд, *artillery shells* – артилерійські снаряди (у певному контексті це синонімічні поняття, але також між ними існують родо-видові відношення).

6. Не вступають у парадигматичні відношення: *be at war* – воювати; pro-war– провоєнний, *maintenance* – технічне обслуговування; *supply* – постачання; *have in service* – мати на озброєнні.

Таким чином, ми проаналізували одне із п’яти ЛСП – «Номінативні одиниці на позначення загальновійськових дій». У ньому – дві ЛСГ, які не пересікаються. Найбільш поширені у цьому ЛСП синонімічні та гіперо-гіпонімічні відношення

між номінативними одиницями. Доцільно проаналізувати також інші чотири ЛСП, щоб зрозуміти, наскільки це характерна ситуація.

3.6. Парадигматичні відношення в одному окремо взятому новинному повідомленні

За основу беремо новинне повідомлення, якому ми дали умовне скорочення А[6]. У ньому ми виділили 56 лексичних елементів. Парадигматичні відношення між ними виглядають таким чином:

1. Синонімія

1	*war, war in Ukraine, invasion*
2	*attack, missile attack, air attack, aerial attack, (aerial) assault*
3	*strike (v), fire (v)*
4	*escalation, escalating*
5	*shoot down, tackle*
6	*target, fire along, aim*

2. Антонімія

1	*Defence – invasion*
2	*Defence – attack (n)*
3	*missile, air defence systems,*
4	*missile, Patriot (air defence missiles)*
5	*hypersonic [missiles], air defence systems*
6	*hypersonic [missiles], Patriot (air defence missiles)*
7	*cruise [missiles], air defence systems*
8	*cruise [missiles], Patriot (air defence missiles)*
9	*ballistic [missiles], air defence systems*
10	*ballistic [missiles], Patriot (air defence missiles)*
11	*hypersonic Kinzhal missiles, air defence systems*

[66] *Ukraine war: What Russia's escalating air attacks mean.* 3 January 2024, James Waterhouse & Toby Luckhurst in Kyiv. URL: https://www.bbc.com/news/world-europe-67871729

12	*hypersonic Kinzhal missiles, Patriot (air defence missiles)*

3. Гіперо-гіпонімія

1	*Attack – aerial attack, air attack, missile attack*
2	*weapons, weapon – missile, hypersonic [missiles], cruise [missiles], ballistic [missiles], drone, artillery shells, shell, Kalibrs Kh-101s, Gepard anti-aircraft gun, Buk systems, Patriot (air defence missiles), hypersonic Kinzhal missiles, air defence systems*
3	*defence – air defence*

4. Конверсія

1	*attack (v) – attack (n)*
2	*strike (v) – strike (n)*
3	*target (v) – target (n)*
4	*shell (v) – shell (n)*
5	*stockpile (v) – stockpile (n)*

5. Не вступають в парадигматичні відношення з іншими елементами:

1	*escalating*
2	*blast crater*
3	*tactics*
4	*break*
5	*Ukraine's Center for Military Legal Research*
6	*scout out*
7	*attacking power*
8	*threat*
9	*ammunition*
10	*maintenance*
11	*supply*
12	*deadly*
13	*die (died)*
14	*target information*

15	*overwhelm*
16	*air force*

Таким чином, приблизно третина лексичних елементів з новинного повідомлення А не вступають в ніякі парадигматичні відношення. Серед тих, що вступають, синонімія, гіперо-гіпонімія та конверсія поділилися по групах приблизно порівну, антонімії значно менше. Деякі лексичні елементи характеризуються різними типами відношень, а *attack* потрапило в три групи (проміжні відношення).

Висновки до Розділу 3

Поділ лексичних елементів на ЛСП дозволив нам проаналізувати парадигматичні відношення на трьох рівнях : загальному (усі номінативні одиниці, зафіксовані в додатку), на рівні ЛСП (одне довільно взяте поле) та на рівні окремого новинного повідомлення (одне довільно взяте повідомлення).

Синонімічні відношення. На загальному рівні ми виділили 21 синонімічний ряд (кожний складається з 2 – 9 номінативних одиниць, майже половина радів – це фактично синонімічні пари). До синонімічних рядів увійшли 72 лексичні елементи. З великим відривом домінують іменні фрази, з яких більше простих, ніж комплексних. Найбільш поширені структурні моделі серед комплексних іменних фраз – «прикметник +іменник» та «іменник + прикметник». На рівні ЛСП виділено 5 синонімічних рядів (2 – 9 одиниць, 1 ряд довший, інші складаються з 2 – 3 лексем). До складу цих рядів входять 20 лексичних елементів. Домінують іменні фрази у співвідношенні 17 до 3 дієслівних, з них 9 простих іменних фраз, 8 – комплексних. Поширені структурні моделі – аналогічні. На рівні окремого новинного повідомлення виділено 6 синонімічних рядів (2 – 5 одиниць, 1 ряд довший, інші складаються з 2 – 3 лексем). До складу цих рядів входять 17 лексичних елементів. Співвідношенні іменних до дієслівних фраз майже рівне, 4

прості іменні фрази, 5 – комплексних, 6 простих дієслівних фраз, 2 – комплексні. Поширені структурні моделі в комплексних іменних фразах – аналогічні.

Антонімічні відношення на загальному рівні проявляються в 25 антонімічних парах (50 номінативних одиниць), домінують дієслівні фрази (15 антонімічних фраз з 25). Простих дієслівних фраз 23, умовно комплексних (фразові дієслова) – 6, деякі повторяються. На рівні ЛСП виділено 3 антонімічні пари (6 елементів), 2 комплексні іменні, одну «мішану» дієслівну. На рівні окремого новинного повідомлення – 12 антонімічних пар, дві прості іменні з двох елементів, 10 комплексних іменних. Однак антонімічні пари 3 – 12 в новинному повідомленні А творять антонімічний ряд, тобто, якби ми виділяли антонімічні пари і ряди, то їх було б тільки три.

Гіперо-гіпонімічні відношення на загальному рівні представлені десятьма родо-видовими групами (2 – 11 елементів). Це повністю іменні фрази, із 60 орієнтовно 20 простих, 40 комплексних. Окрім традиційних моделей, поширена також структурна схема з трьох і більше іменників та прикметників. На рівні ЛСП зафіксовано шість гіперо-гіпонімічних пар, 12 елементів. Це іменні фрази, поєднуються прості з комплексними (5), комплексні з комплексними (1). На рівні окремого новинного повідомлення виділено одну родо-видову пару, одну міні-групу та одну велику групу (загалом 20 елементів). Поділ умовний, бо велику групу можна при бажанні розбити на гіперо-гіпонімічні пари або міні-групи. Щоправда, при цьому треба знати типи військової техніки, чим, на нашу думку, пересічний реципієнт новинного повідомлення не переймається.

Конверсивні відношення на загальному рівні представлені 13 парами (26 елементами, іменниками або дієслівними формами. На рівні ЛСП конверсивні відношення не спостерігаються. На рівні окремого новинного повідомлення виділено 5 пар, усі – прості іменні фрази.

Складається враження, що значна частина лексичних елементів не вступають в парадигматичні відношення.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Військова лексика належить до мікросистем, які цікаві для дослідників з кількох причин. Це і динамічний розвиток термінології, і злободенність тематики. Хоча за охопленням аудиторії медіа не мають рівних, мова ЗМІ досліджується відносно мало, навіть таких відомих, як BBC News. Таким чином, робота, яка пропонується, присвячена малодослідженій науковій проблематиці.

Лексика як система складається з лексичних елементів та зв'язків між ними. Основні відношення – парадигматичні, синтагматичні та ієрархічні. При дослідженні парадигматичних зв'язків частіше працюють зі словниками, а синтагматичні відношення вивчають на рівні текстів. Однак розвиток військової справи, а відтак – військової термінології настільки бурхливий, що лексикографія завжди на крок позаду, тому оправдано аналізувати масив текстів, досліджувати мовлення як конкретний прояв мови. Таким чином, вивчення парадигматичних відношень на рівні текстів виходить за межі традиції і може вийти на нові наукові горизонти.

Щоб проаналізувати зв'язки між елементами, спочатку треба було зібрати на згрупувати самі лексеми. На основі вивчення 17 вибраних новинних повідомлень рубрики *War in Ukraine* BBC за 2024 рік ми сформували додаток з 291 номінативної одиниці. За основу взято реконструйовану нами точку зору пересічного реципієнта новинного повідомлення, який сприймає військову лексику насамперед крізь призму тематики. Такий підхід дозволив абстрагуватися від складних наукових протирічь, сфокусуватися і спростити стиль викладу. Прийнято вважати, що парадигматичні відношення між елементами формуються насамперед у свідомості мовця, однак не менш важлива реакція реципієнта тексту.

Використовувалися класичні методи лінгвістичні та загальнонауковий методи – описовий та кількісного аналізу. Виділені номінативні одиниці було згруповано у п'ять лексико-семантичних полів як парадигматичних груп, до складу яких входять лексико-семантичні групи та підгрупи:

1. ЛСП «Номінативні одиниці на позначення загальновійськових дій» (ЛСГ «Війна», ЛСГ «Логістика та амуніція»).

2. ЛСП «Номінативні одиниці на позначення загальнотактичних дій» (ЛСГ «Ведення бою», до складу якої входить лексико-семантичні підгрупи «Бій», «Атака», «Відбиття атаки», ЛСГ «Підготовка бою», до складу якої входять лексико-семантична підгрупа «Стратегія» та лексико-семантична підгрупа «Тактика», ЛСГ «Бойовий простір», ЛСГ «Інше»).

3. ЛСП «Номінативні одиниці на позначення штабної сфери та організаційних дій, військово-юридичні терміни» (ЛСГ «Збройні сили, формування, військові організації», до якої входять лексико-семантична підгрупа «збройні сили» та лексико-семантична підгрупа «військові організації та установи», ЛСГ «Особовий склад», до якої входять лексико-семантична підгрупа «Статус», лексико-семантична підгрупа «Військова професія, звання та посада», лексико-семантична підгрупа «Втрати»), ЛСГ «Інші номінативні одиниці з області штабної сфери та організаційних дій, юридичні терміни»).

4. ЛСП «Номінативні одиниці на позначення військової техніки та зброї» (ЛСГ «Зброя», ЛСГ «Засоби протиповітряної оборони, ракети та артилерія», ЛСГ «Літальні апарати: дрони та літаки», ЛСГ «Військові кораблі»).

5. ЛСП «Пов’язана лексика».

Межі між ЛСП не завжди можна чітко простежити, але накладаються поля рідко. Різні ЛСГ можуть інколи пересікатися, якщо близькі за значенням ядра (архісеми)[7]. Однак, за спостереженнями, парадигматичні зв’язки між елементами різних полів слабкі. Парадигматичні відношення особливо слабнуть серед елементів ЛСП пов’язаної лексики. Номінативні одиниці з цього ЛСП нерідко взагалі не пов’язані.

На рівні одного новинного повідомлення не виходить зберегти той самий поділ на ЛСП – ЛСГ– ЛСП (підгрупи), який було здійснено на більшому ілюстративному матеріалі. Усю військову і пов’язану лексику можна розглядати

[7] Загалом ядро і периферія не визначалися, для цього потрібно заглиблення в контекст, вихід на синтагматику.

як одне ЛСП, тому що її обсяг в рази менший. Деякі колишні ЛСГ і особливо підгрупи були б не представлені або мали б складатися з 1–2 номінативних одиниць, тому їх виділення недоцільне.

Особливістю військової та пов'язаної лексики рубрики *War in Ukraine* є те, вона сильно залежить від історичного моменту та тематики новинних повідомлень, тобто, позамовними факторами. Це найбільше помітно в пов'язаній лексиці. Серед лексичних елементів домінують іменні фрази, прості та комплексні.

Оскільки парадигматичні відношення – це відношення вибору та асоціації, ми простежили спільне та відмінне між ними на трьох рівнях: усього ілюстративного матеріалу, довільно вибраного ЛСП та окремо взятого новинного повідомлення. Якщо умовно за кожний випадок якогось виду парадигматичного зв'язку нарахувати один бал, то картина виглядає так:

1. Синонімія: 72 – 20 – 17 (109 балів).
2. Гіперо-гіпонімія: 60 – 12 – 20 (92 бали).
3. Антонімія: 50 – 6 – 24 (80 балів).
4. Конверсія: 20 – 0 – 10 (30 балів).

Таким чином, домінантні види парадигматичних відношень – синонімічні та родо-видові. Це можна пояснити їхніми додатковими стилістичними функціями: для уникнення повторів та досягнення милозвучності чергують синонімічні вислови, а також вживають замість родових понять видові і навпаки. Перед антонімічними відношеннями такі завдання не ставляться, хоч їхній відрив від попередніх видів відносно незначний. Лексичних елементів, які вступають в конверсійні відношення, та «мішаних» зв'язків між номінативними одиницями значно менше. Останні порахувати особливо важко. Зазначимо лише, що оскільки синонімічні та видо-родові зв'язки виконують однакові стилістичні функції, то перехресні, проміжні явища між цими видами парадигматичних відношень частіші, ніж в інших випадках.

Перспектива подальших досліджень, на нашу думку, така:

1. Проаналізувати парадигматичні відношення вибраної нами військової та пов’язаної лексики за методикою Лесі Гладкоскок [8], у поєднанні з синтагматичними.
2. Порівняти парадигматичні зв’язки між відповідними лексичними елементами рубрики *War in Ukraine* в *BBC News* з рубрикою *Israel-Gaza war,* встановити спільне та відмінне;
3. Дослідити інші системні зв’язки, зокрема синтагматичні та ієрархічні.

Таким чином, дослідження військової лексики як системи, номінативних одиниць у поєднанні із зв’язками між ними, – вдячна тема для майбутніх досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрусишин О. Парадигматичні відношення в астрономічній термінології першої третини ХХ століття (на матеріалі словника математичної термінології Федора Калиновича та Григорія Холодного). *Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології».* 2012. № 733. С. 86–90.

2. Байло Ю. В. Особливості поняття «військовий термін» (семантичний аспект). *Наукові записки ім. М. Гоголя. Філологічні науки*. 2013. Книга 3. С. 62–65.

3. Бігдай М. О. До питання лексико-семантичної класифікації дієслів української мови. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія.* 2019. № 40. Т. 1. С. 19–21.

4. Бобков Вадим, Гурик Ірина. Парадигматичні та синтагматичні відношення лексико-семантичної системи мови. *English for Specific Purposes : збірник наукових тез.* Острог, 2021. Випуск 8. С. 18–24.

5. Васецька Оксана. Парадигматичні відношення варіантності в синтаксичній термінології. *Українська мова*. 2017. № 3. С. 132–143.

6. Векуа Н. В. Лексико-семантична система української мови. *Науковий часопис Нац. пед. ун-ту ім. М. П. Драгоманова : зб. наук. праць*. Київ, 2010. С. 176–179.

7. Вольницька, Д.. Структурні особливості іменної фрази в сучасній англійській мові. *Studia Philologica*. 2014. № 3. С. 78–85. URL: https://studiap.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/84

8. Гладкоскок Леся. Способи дослідження міжлексемних парадигматичних відношень. *Проблеми та перспективи розвитку української науки на початку третього тисячоліття : матер. ІІ Всеукр. наук.-практ. інтернет-конференції (Переяслав-Хмельницький, 14–16 грудня 2010 року).* URL: http://oldconf.neasmo.org.ua/node/210

9. Гонтар М. Родо-видові відношення в терміносистемі журналістики. *Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології»*. 2010. № 675. С. 83–86.

10. Дашкова К.В. Поняття «лексико-семантичне поле» і його структура. *Наукові записки Міжнародного гуманітарного університету.* 2020. Вип. 33. С. 56–60.

11. Дубравська Д.М. Конверсія як продуктивний спосіб поповнення словникового складу англійської мови. *Лінгвістика XXI століття: нові дослідження і перспективи*. Київ, 2010. С. 70–87. URL: https://science.lpnu.ua/uk/terminologiya/vsi-vypusky/visnyk-no-675-2010/rodo-vydovi-vidnoshennya-v-terminosystemi-zhurnalistyky

12. Жалай В. Я. та ін. Новітні тенденції функціонування української військової терміносистеми. *Лінгвістика XXI століття: нові дослідження і перспективи: зб. наук. праць.* Київ, 2018. С. 5–43.

13. Капатрук М. Д. Формалізована процедура дослідження лексики і перспективи її використання. *Науковий вісник Чернівецького ун-ту : зб. наук. праць. Вип. 114 : Германська філологія*. 2001. С. 38–42.

14. Кочан І. Синтагматика та парадигматика термінів з міжнародними компонентами як фактор їх системності. *Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології».* 2005. № 538. С. 3–10.

15. Кочерган М. П. Загальне мовознавство : підручник. 3-тє вид. Київ, 2010. 464 с.

16. Кіфоришина Є. Військова лексика в сучасних дослідженнях. *Прикладні аспекти лінгвістичних досліджень : зб. наук. ст. студ. ден. та заоч. форм навч*. / відп. ред. А. О. Ворначев, А. Г. Латигіна. Київ, 2023. С. 30 – 44.

17. Липка С. І. Парадигматичні відношення слів та способи їх визначення. *Modern philological research: a combination of innovative and traditional approaches:Conference Proceedings, April 27–28, 2018*. Tbilisi. P. 65–69.

18. Лисичкіна І.О., Лисичкіна О.О. Сучасна військова лексика в аспекті англо-українського перекладу. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія.* 2022. N. 57. С. 190–193.

19. Литовченко І. Динамічні процеси у військовій лексиці української мови (назви зброї, амуніції, споруд) : монографія ; за ред. проф. Ж. В. Колоїз. Кривий Ріг, 2016. 206 с.

20. Максимчук В. В. Неологічна лексика як система. *Лінгвістичні дослідження*. 2016. Вип. 41. С. 40 – 47. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkhnpu_lingv_2016_41_8.

21. Медвідь О. М., Кучерук О. О. Соціолінгвальний аспект функціонування лексико-семантичного поля «Україна» в публіцистичному дискурсі. URL: http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/view/174/5007/10491-1

22. Мельник П.П., Юрковська М.М. Визначення поняття військової лексики та підходи до її вивчення. *Вісник студентського наукового товариства Донецького національного університету імені Василя Стуса*. 2021. Випуск 13. Том 2. С. 137–141.

23. Михайленко Т. Д. Інтра- та екстралінгвістичні аспекти формування і функціонування військової терміносистеми в національних мовах (на матеріалі російської, німецької та української мов) : автореф. дис... д-ра філол. наук. Київ., 1996. 48 с.

24. Мунтян О.О. Парадигматичні відношення в українській термінній лексиці онлайн-навчання. *Proceedings of the3rdInternational Scientific and Practical Conference «Recent Advances in Global Science» (September 16–18, 2023). Vilnius, Lithuania.* N. 170. URL: https://archive.interconf.center/index.php/conference-proceeding/article/view/4349/4386

25. Мурашко Л. В. Українська військова лексика в її історичному розвитку (військові звання та посади) : дис...канд. філол. наук. Київ., 1997. 175 с.

26. Орєхов К.Ю. Універсальна лексична система: алгоритми формування. *Записки з українського мовознавства.* № 29 (2022). С. 45–54.

27. Поліщук О. С., Бондаренко Т. Б., Алієва А. Д. Військова лексика як різновид спеціальної лексики в англійських та українських ЗМІ. *Закарпатські студії.* 2022. Випуск 23. Т. 1. С. 299–303.

28. Радомська Л. Семантичні відношення в термінологічних іменниках-юкстапозитах. URL: https://abstracts.donnu.edu.ua/article/view/1406

29. Романченко А. П., Бронікова С. А. Парадигматичні відношення в термінології державного управління. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика.* Том 33 (72). № 4. Ч. 1. 2022. С. 57–61.

30. Руснак Юлія. Парадигматично-синтагматичні відношення у лексико-семаентичній групі дієслів руху (на матеріалі повісті О. Кобилянської “Земля”). *Актуальні питання суспільних наук та історії медицини. Спільний українсько-румунський науковий журнал (АПСНІМ*. 2020. № 3 (27). Р. 24–29.

31. Семантичне поле. *Літературознавча енциклопедія: у 2 т. / авт.-уклад. Ю. І. Ковалів*. Київ, 2007. Т. 2 : М – Я. С. 376–377.

32. Словник військових термінів та скорочень (абревіатур). Воєнно-наукове управління Генерального штабу Збройних Сил України, 2020. 52 с.

33. Струганець Любов. Зміни синтагматичних і парадигматичних відношень між лексичними одиницями сучасної української літературної мови. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/123456789/13863/2/ProcNTShTB_2004v1_Struhanets_L-Zminy_syntahmatychnykh_41-50.pdf

34. Ткаченко О.Г. Системні відношення в мові. URL: http://enpuir.npu.edu.ua

35. Удовіченко Л. Г. Українська військова лексика: діахронія мовознавчих студій. *Лінгвістичні дослідження : зб. наук. пр*. –Харків, 2020. Вип. 52. С. 81–90.

36. Antonym. URL: https://de.wikipedia.org/wiki/Antonym

37. Babîră Eugenia, Usatîi Larisa Relations between lingual units. *Proceedings of the 14th International Scientific and Practical Conference «Science and Practice: Implementation to Modern Society» (Manchester, United Kingdom, April 26 – 28, 2023).* N. 152. P. 238–243.

38. Chiu Wanying, Lu Kun. Paradigmatic Relations and Syntagmatic Relations: How Are They Related? *Proceedings of the Association for Information Science and Technology, 2015, 52(1).* P. 1–4.

39. Collins English Dictionary. 8th Edition, first published in 2006. HarperCollins Publishers, 2006. 2336 p.

40. Conversion. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Conversion_(word_formation)

41. DOD Dictionary of Military and Associated Terms accessed on Defense Technical Information Center (DTIC), US website, July 28, 2006 URL: https://web.archive.org/web/19970617053847

42. Hasan, M. K., & Shehzad, M. W. Correlation and prediction of syntagmatic and paradigmatic relations to academic reading comprehension among tertiary level EFL learners. *Journal of Research in Applied Linguistics*. 2020. 11(2). P. 70–80. URL: https://doi.org/22055/RALS.2020.15947

43. Hypernymy and hyponymy. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Hypernymy_and_hyponymy

44. Maureen E. N. Ororho. The Relevance Of Paradigmatic And Syntagmatic Relations In Morphology to Language Teaching And Learning. *Multidisciplinary Journal of Research Development*. Volume 27. No 1. 2018. P. 13–20.

45. Murphy M. Lynne. Lexical Meaning. *Cambridge Textbooks in Linguistics*. Cambridge University Press, 2010.

46. Namaziandost, E., Esfahani, F. R., & Khajehpour, A. (2018). The Effect of Syntagmatic and Paradigmatic Relationships on Learning Grammar among Iranian Pre-Intermediate EFL Learners. *International Journal on Language, Research and Education Studies*. Vol. 2. N. 3. 2018. URL: https://jurnal.uinsu.ac.id/index.php/ijlres/article/view/1677/0

47. Oliinyk Vlada. Paradigmatic relations in the military vocabulary of BBC News *Трансформаційні виклики у цифровому суспільстві: тези доп. Вузівськ. студ. наук. конф. (Київ, 09 квіт. 2024 р.)* / відп. ред. А. Г. Латигіна. Київ, 2024. С. 103–105.

48. Potapenko S. I. Constructions in English: from paradigmatic to syntagmatic relations. *Література та культура Полісся.* Серія : Філологічні науки. 2017. Вип. 89. С. 172–180. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ltkpfil_2017_89_18.

49. Shaikh Nazra Zahid, Memon Rafique Ahmed. A Review: How Syntagmatic & Paradigmatic Relations Are Significant for Language Learning? *Periodical and Social Sciences*, Volume 3. Issue 1. 2023. P. 60–71.

50. Synonym. URL: https://de.wikipedia.org/wiki/Synonym

51. Sun Fei, Guo Jiafeng, Lan Yanyan, Xu Jun, and Cheng Xueqi. Learning Word Representations by Jointly Modeling Syntagmatic and Paradigmatic Relations. *Proceedings of the 53rd Annual Meeting of the Association for Computational Linguistics and the 7th International Joint Conference on Natural Language Processing, Beijing, China, July 26 – 31, 2015*. P 136–145.

52. Val Larsen. The Timely and the Timeless: Syntagmatic and Paradigmatic Sign Relations in Advertising Montage. *Advances in Consumer Research*. 2015. Volume 32. P. 162–163.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Boris Akunin: Russia designates author ‘foreign agent’. URL: https://www.bbc.com/news/world-europe-67968534
2. High number of civilians hurt by explosives in 2023. URL: https://www.bbc.com/news/world-67915770
3. Sunak vows that Ukraine will never be alone as he pledges £2.5bn package. URL: https://www.bbc.com/news/uk-67954152
4. Ukraine and Russia in 'biggest prisoner swap' so far. URL: https://www.bbc.com/news/world-europe-67872417
5. Ukraine hit again after Putin vows intensified strikes. URL: https://www.bbc.com/news/world-europe-67860016
6. Ukrainian refugee makes film on women affected by war. URL: https://www.bbc.com/news/articles/cj7gjvm441yo
7. Ukraine-Russia war: missiles kill 11, including children, Ukrainian official says. URL: https://www.bbc.com/news/world-europe-67903652
8. Ukraine-Russia war: Putin citizenship decree violates children's rights, Ukraine says. URL: https://www.bbc.com/news/world-europe-67901567
9. Ukraine says it shot down Russian A-50 spy plane. URL: https://www.bbc.com /news/world-europe-67978739
10. Ukraine war: Atesh, the group spying on Russians in occupied Crimea. URL: https://www.bbc.com/news/world-europe-67659275
11. Ukraine war: Grim new year for Ukrainians under shadow of Russian attack. URL: https://www.bbc.com/news/world-europe-67861379
12. Ukraine war: Missiles fired at Russian city Belgorod and occupied Crimea. URL: https://www.bbc.com/news/world-europe-67869960
13. Ukraine war: MPs reject bid to crack down on draft dodgers. URL: https://www.bbc.com/news/world-europe-67949900
14. Ukraine war: Some residents leave Belgorod after deadly attacks. URL: https://www.bbc.com/news/world-europe-67895152

15. Ukraine war: They sang of victory - then a Russian rocket struck. URL: https://www.bbc.com/news/world-europe-66986975

16. Ukraine war: US says Russia using North Korea ballistic missiles. URL: https://www.bbc.com/news/world-us-canada-67888793

17. Ukraine war: What Russia's escalating air attacks mean. URL: https://www.bbc.com/news/world-europe-67871729

ДОДАТОК. Перелік номінативних одиниць, які позначають військові поняття в новинних повідомленнях BBC

(17 ПОВІДОМЛЕНЬ, СІЧЕНЬ 2024 РР.)

	Військова та пов'язана лексика	Переклад українською мовою	Кількість слововживань у новинних повідомленнях, які аналізуються	Джерело[8]
1	war	війна	108	**A**
2	escalating	ескалація[9]	1	**A**
3	air attack	повітряна атака	1	**A**
4	strike (n)	удар	31	**A**
5	blast crater	воронка	1	**A**
6	attack (n)	атака	55	**A**
7	missile	ракета	47	**A**
8	drone	дрони	23	**A**
9	invasion	вторгнення	18	**A**
10	aerial attack	повітряна атака	1	**A**
11	attack (v)	атакувати	1	**A**
12	tactics	тактика[10]	2	**A**
13	escalation	ескалація	3	**A**
14	(aerial) assault	повітряний напад	3	**A**
15	air force	військово-повітряні сили	9	**A**
16	shoot down	збити	2	**A**

[8] Новинне повідомлення згідно з переліком умовних позначень, у якому ми натрапили на слово вперше.

[9] Планомірне нарощування військової могутності держави, армії. Вікіпедія.

[10] Та́ктика — концептуальна дія, яка здійснюється у вигляді одного або більшої кількості конкретних завдань. Термін використовується у бізнесі та військовій справі, а також у шахах, спорті та акціях протесту. Вікіпедія.

17	missile attack	ракетний обстріл	4	**A**
18	target	спрямовувати	3	**A**
19	strike (v)	вдаряти	4	**A**
20	fire along	ведення (ракет)	1	**A**
21	weapons, weapon	зброя	18	**A**
22	aim	цілити	3	**A**
23	defence	оборона	23	**A**
24	overwhelm	знищити	1	**A**
25	break	проривати	3	**A**
26	air defence	протиповітряна оборона	7	**A**
27	artillery shells	артилерійські снаряди	2	**A**
28	hypersonic [missiles]	гіперзвукові [ракети]	3	**A**
29	cruise [missiles]	крилаті [ракети]	4	**A**
30	ballistic [missiles]	балістичні [ракети]	10	**A**
31	fire (v)	запускати	5	**A**
32	Ukraine's Center for Military Legal Research	Центр військово-правових досліджень України	1	**A**
33	scout out	розвідувати	1	**A**
34	target	ціль	5	**A**
35	Kalibrs	“Калібри”	1	**A**
36	attacking power	атакуюча сила	1	**A**
37	Kh-101s	Х-101	1	**A**
38	stockpile	накопичувати	1	**A**
39	Gepard anti-aircraft gun	зенітна установка «Гепард»	1	**A**
40	shell	обстрілювати артилерійським	3	**A**

		вогнем		
41	stockpile	арсенал	1	**A**
42	tackle	збивати	1	**A**
43	Buk systems	системи “Бук”	1	**A**
44	Patriot (air defence missiles)	(ЗРК) "Пейтріот"	2	**A**
45	hypersonic Kinzhal missiles	гіперзвукові ракети “Кінжал”	1	**A**
46	threat	загроза	3	**A**
47	ammunition	боєприпаси	6	**A**
48	maintenance	технічне обслуговування	1	**A**
49	shell	снаряд	3	**A**
50	supply	постачання	1	**A**
51	dry up	вичерпуватися	1	**A**
52	bombardment	бомбардирування	7	B
53	(air raid) alert	повітряна тривога	2	B
54	air raid	авіанальот	2	B
55	air raid siren	сирена повітряної тривоги	1	B
56	shelter	укриття	3	B
57	Shahed drones	дрони «Шахед»	1	B
58	deadly	смертельний	7	**A**
59	dead	загиблий	4	B
60	occupied	окупований	10	B
61	alive	живий	2	B
62	death	загибель	6	B
63	civilian(s)	мирний житель	22	B
64	hit back	завдавати удару у відповідь	1	B
65	fight	боротися	5	B
66	shelter (v)	ховатися	1	B

67	Ukrainian navy	Військово-морські сили України	1	B
68	hit	постраждати, зазнати ударів	18	B
69	Russia's navy	Військово-морський флот Росії	1	B
70	hurt	поранений	1	C
71	hurt	отримати поранення	2	B
72	occupation authorities	окупаційна влада	1	B
73	occupation	окупація	2	B
74	killing	вбивство	2	C
75	killing	вбиваючи	2	D
76	kill	убивати	23	C
77	Leaving … dead	убивши, при цьому загинули	2	B
78	die (died)	гинути	3	**A**
79	wounded	поранений	4	C
80	injured	отримали поранення	11	C
81	bombers	бомбардирувальники	1	C
81	onslaught	стрімка атака	1	C
82	destroy	знищувати	5	C
83	F-16 fighter jets	винищувачі F-16	1	C
84	explosive incidents	вибухонебезпечні випадки	1	C
85	explosive violence	насильство, спричинене вибухівкою	1	C
86	explosive weapons	вибухова зброя	1	C
87	explosives	вибухівка	1	C
88	deploy	розгортати	1	C
89	airspace	повітряний простір	2	C
90	long-range aviation	авіація дальньої дії	1	C
91	explosives	вибухи	1	C
92	defence ministry	Міністерство оборони	3	C

93	damage	пошкоджувати	3	C
94	air defence (systems)	протиповітряна оборона, системи ППО	11	C
95	debris	уламки	1	C
96	bring down	збивати	1	C
97	demage	пошкодження	3	G
98	(civilian) casualties	втрата	8	G
99	(Western) allies, ally	союзники	5	C
100	opposing forces	протиборчі сили	1	C
101	victory	перемога	1	D
102	rocket	ракета	4	D
103	have lost their lives	загинули	1	D
104	casualty figures	показники втрат	1	C
105	wartime	війна	1	D
106	soldiers	військові	7	D
107	defenders	захисники	2	D
108	winning	перемога	1	D
109	win	перемагати	5	C
110	spying	шпигуючи, шпигуюча	2	E
111	spying	розвідувальна діяльність	1	E
112	Spy plane	літак-розвідник	3	E
113	battlefield	поле бою	2	D
114	military movements	переміщення військових	1	E
115	hits	удари	2	E
116	spy	розвідувати	3	E
117	servicemen	військовослужбовці	2	E
118	operatives	оперативники	2	E
119	landing ship	десантний корабель	1	E
120	submarine	підводний човен	1	E
121	headquarter	штаб	2	E

122	Black Sea Fleet	Чорноморський флот	1	E
123	radar station	радіолокаційна станція	1	E
124	reconnaissance work	розвідка	2	E
125	resistance	опір	3	E
126	resist	чинити опір	1	E
127	annexed	анексовувала	1	E
128	unoccupied	неокупований	1	E
129	partisans	партизани	1	E
130	depot	склад	1	E
131	military base	військова база	1	E
132	the military package	військовий пакет	1	E
133	Storm Shadow	Storm Shadow	1	E
134	Himars	Himars	1	E
135	military site	військовий об’єкт	1	E
136	vehicles	техніка	1	E
137	the Minsk	назва військового корабля	1	E
138	the Rostov-on-Don	назва підводного човна	1	E
139	military bloggers	військові блогери	1	E
140	military	армія	1	E
141	Forcing	витіснення	1	E
142	aircraft carrier	авіаносець	1	E
143	the military	військові	1	E
144	is at war	яка воює	1	E
145	'traitor'	зрадник	1	E
146	counter-offensive	контрнаступ	2	E
147	frontlines	лінія фронту	1	E
148	Captain	капітан	1	E
149	retired	у відставці	1	E
150	annexation	анексія	1	E
151	strategic plan	стратегічний план	1	E
152	equipment	техніка	1	E
153	patrol	патрулювання	1	E
154	car-bomb attack	мінування автомобіля	1	E
155	hospital	госпіталь	2	E
156	Stringer laucher	стрінгерні пускові	1	F

		установки		
157	deadliest (attacks)	найбільш смертоносні атаки	1	F
158	invaded	напала	1	F
159	military aid package	пакет військової допомоги	2	F
160	cross-border fire	транскордонний вогонь	1	F
161	launchers	пускові установки	2	F
162	war effort	військові зусилля	2	F
163	military aid deal	угода про військову допомогу	2	F
164	shoot down	збивати	4	G
166	aerial war	повітряна війна		G
167	down	збивати	1	G
168	aerial bombardment	авіабомбардування	5	G
169	arms transfer	постачання зброї	1	H
170	transfer of weapons	постачання зброї	1	H
171	blasts	вибухи	1	G
172	ground-launched weapons	озброєння наземного базування	1	H
173	launch	запущені	11	H
174	National Security Council	Рада національної безпеки	1	H
175	UN Security Council	Рада безпеки ООН	2	H
176	arms	зброя	1	H
177	missile launch vehicle	ракета-носій	1	H
178	self-guided rockets	самонавідні ракети	1	H
179	RD-250 rocket engine	ракетний двигун RD-250	1	H
180	prisoner releases	звільнення полонених	1	I
181	medium-range [missile] [system] Hwasong-12	ракетні системи середньої дальності Hwasong-12	1	H
182	military technologies	військові технології	1	H
183	intercontinental [missile] [system] Hwasong-14	міжконтинентальні [ракетні] [системи] Hwasong-14	1	H
184	close-range missiles	ракети близької дальності	1	H
185	prisoner of war	військовополонений	3	I
186	border guard	прикордонник	2	I
187	prisoner swap	обмін полоненими	1	I

188	serving member of the armed forces	військовослужбовець	1	I
189	captivity	полон	4	I
190	prisoner exchange	обмін полоненими	1	
191	prisoners	полонені	3	I
192	warriors	воїн	1	I
193	Ministry of Defence	Міністерство оборони	2	I
194	ex-POWs	колишні військополонені	1	I
195	warship	військовий корабель	1	I
196	surrender	здатися	I	I
197	National Guardsman	нацгвардієць	1	I
198	captured	брати в полон	1	I
199	battle	битва	1	I
200	S-300	С-300	2	J
201	enemy	ворог	2	G
202	International Institute for Strategic Studies	Міжнародний інститут стратегічних досліджень	1	H
203	evacuation	евакуація	1	J
204	refugee	біженець / біженка	3	K
205	affected	які постраждали	4	K
206	fatalities	вбиті або поранені	1	L
207	conflicts	конфлікти	4	K
208	armed violence	збройне насильство	1	L
209	explosive incidents	вибухові інциденти	1	L
210	ground-launched weapons	зброя наземного базування	1	L
211	explosive weapons	вибухова зброя	4	L
212	Action on Armed Violence (AOAV)	акція проти збройного насильства	1	L
213	militants	бойовики	1	L
214	air strikes	авіаудари	5	L
215	air-launched weapons	зброя, яка запускається з повітря	1	L
216	war crimes	військові злочини	1	M
217	spoils of war	військова здобич	1	M
218	(special) military operation	спеціальна військова операція	2	N

219	army	армія	1	N
220	security correspondent	військовий кореспондент	1	O
221	military campaign	військова кампанія	1	N
222	A-50 military spy plane	військовий літак-розвідник А-50	1	O
223	A-50	А-50	4	O
224	aircraft	літак	4	O
225	military parade	військовий парад	1	O
226	air power	повітряні сили	1	O
227	(Army chief) Gen	командувач армії генерал	2	O
228	A-50 long range radar detection aircraft	літак далекого радіолокаційного виявлення А-50	1	O
229	Il-22 control centre plane	літак центру управління Іл-22	1	O
230	jets	літаки	2	O
231	advances	успіхи	1	O
232	operational	діючий	1	O
233	in service	на озброєнні	1	O
234	pro-war	провоєнний	1	O
235	loss	втрата	7	D
236	planes	літаки	2	O
237	military channel	військовий телеканал	1	O
238	command centre	центр управління, командний пункт	1	O
239	"friendly fire"	“дружній вогонь”	1	O
240	air war specialist	фахівець з повітряної війни	1	O
241	defence think tank Rusi[11]	оборонний аналітичний центр Rusi	1	O
241	command, control and surveillance platform	платформу командування, управління та спостереження»	1	O
242	low-flying aircraft	низьколітаючий літак	1	O

[11] Власна назва.

243	early warning	раннє попередження	1	O
244	Trained mission crews	навчені екіпажі	1	O
245	low morale	низький моральний дух	1	O
246	troops	війська	2	O
247	shortages	нестача	1	O
248	(military) package	пакет	9	P
249	war veteran	ветеран війни	1	P
250	cutting-edge drones	дрони, збудовані з використанням сучасних технологій	1	P
251	repel	відбити	1	P
252	defend	захистити	2	P
253	aerial war	повітряна війна	1	G
254	senior military figures	старші військові чини	1	P
255	aggression	агресія	1	P
256	humanitarian aid	гуманітарна допомога	1	P
257	Armed Forces Minister	міністр збройних сил	1	P
258	resistance movement	рух опору	1	E
259	War in Ukraine	війна в Україні	1	**A**
260	security	безпека	4	P
261	Nato	Нато		P
261	support	підтримка		P
262	draft dodgers	ухилянт		Q
263	fight	боротьба	1	Q
264	missile arsenal	ракетний арсенал		H
265	be conscripted	бути призвані		Q
266	armed forces	збройні сили		Q
267	conscription	призов на строкову військову службу		Q
268	military service	військова служба		Q
269	air defence systems	системи протиповітряної оборони		**A**
270	volunteered to fight	пішли воювати добровольцями		Q
271	inspector general	генеральний		Q

		інспектор		
272	Pentagon	Пентагон		Q
273	stringer launchers	стрінгерні пускові установки		Q
274	Col	полковник		Q
275	US military	Збройні сили США		Q
276	European Command	європейське командування		Q
277	EEUM [Enhanced End Use Monitoring]	несанкціонована або незаконна передача оборонних виробів		Q
278	A-50 long range radar detection aircraft	літак далекого радіолокаційного виявлення А-50		O
279	Il-22 control centre plane	літак центру управління Іл-22		O
280	A-50 spy plane	літак-розвідник А-50		O
281	air raid alerts	сигнали повітряної тривоги		B
282	alerts	сигнали тривоги		B
283	Ukrainian forces	українські війська	4	B
284	Ukraine's armed forces	Збройні сили України	1	C
285	National Resistance Centre	Національний центр опору	3	E
286	Ukraine's Special Operation Forces	Сили спеціальних операцій України[12]	1	E
287	Russian forces	російські війська	4	E
288	target information	цільова інформація	1	**A**
289	aid package	пакет допомоги	2	P
290	White House national security spokesman	речник Білого дому з національної безпеки	1	Q
291	military campaign	військова кампанія	1	N

[12] Сили спеціальних операцій Збройних сил України (ССО ЗСУ).